

Arjen rytmit perhe-elämän muutoskohdissa 1979–2009

Kristiina Aalto

1 Johdanto

Yhteiskunnassa tapahtuneilla muutoksilla on vaikutuksia myös ajankäyttöön ja ajankäytön rytmeihin. Tämän artikkelin tavoitteena on tutkia, miten viimeksi kuluneiden 30 vuoden aikana arkirytmii on muuttunut perhe-elämän muutoskohdissa. Lisäksi tutkitaan, löytyykö samaa perhevaihetta eläviltä naisilta ja miehiltä kollektiivisia rytmejä eli tekeväkö he samoja asioita samaan aikaan päivästä. Tarkasteltavat muutoskohdat ovat ennen ja jälkeen ensimmäisen lapsen syntymän sekä koululaisperheet.

Suomessa perheen perustaminen on myöhentynyt ja ensisynnyttäjien keski-ikä on 30 vuodessa noussut kolme vuotta. Ensisynnyttäjien keski-ikä oli 1980-luvun alussa noin 25 vuotta ja vuonna 2010 jo yli 28 vuotta (Tilastokeskus 2011a). Sutelan (2012) mukaan myöhentymisen taustalla voi olla taloudellista epävarmuutta. Schneider (2010) puolestaan epäilee, että nykyisin pelätään lasten hankintaan ja kasvattamiseen liittyvää pitkäaikaista sitoutumista ja yhä kasvavia vaatimuksia. Lisäksi taustalla voi olla yhteiskunnassamme pitkään jatkunut yksilöllisten tarpeiden ja valinnan vapauden korostamisen megatrendi (Korvela & Tuomi-Gröhn, tämä teos). Todennäköisesti juuri edellä mainitut tekijät aiheuttavat erityisesti pienten lasten perheissä ristiriitoja. Usein näkemyserot liittyvät työnjakoon kotona (Paajanen, 2005; Raijas & Sailio, 2012). Ristiriitoja esiintyy siinä määrin, että lastenneuvoloissa on viime aikoina huomattu vastasyntyneiden lasten vanhempien erojen lisääntyneen lapsen syntymän ja ensimmäisen ikävuoden välillä. Vaaranen (2006) arvelee, että uuden elämäntilanteen sitovammat ja muuttuvat rytmit osoittautuvat nuorille vanhemmille ylivoimaisiksi ja työnjako koetaan epätasaiseksi: äidin on muutettava rytmiään vauvan hoitoaikataulun mukaan, mutta isä jatkaa elämää niin kuin ennenkin. Samalla äidin kotityöaika kasvaa, kun taas isä keskittyy yhä enemmän ansiotyöhön. Nämä muutokset näkyvät myös miesten ja naisten ajankäytössä, kun verrataan lapsettoman nuoren parin ajankäyttöä nuorten vanhempien ajankäyttöön ensimmäisen lapsen syntymän jälkeen (Aalto & Varjonen, 2012). Muutokset eivät ole pelkästään suomalainen ilmiö, vaan

samantyyppisiä muutoksia on havaittu niin muualla Euroopassa (Kühnert, 2011) kuin Yhdysvalloissa (Gjerdingen & Center, 2005; Bianchi, Sayer, Milkie & Robinson, 2012) ja Australiassa (Baxter, Hevitt, & Haynes, 2008). Perheen muodostusvaiheessa alkanut äitien suurempi panostus kotitöihin jatkuu myös lasten vanhetessa (Graig & Sawrikar, 2009; Kühnert, 2011).

Suomessa yhteiskunta on helpottanut lapsiperheiden vanhempia ja tukenut merkittävästi lastenhoitoa niin heti synnytyksen jälkeen kuin myöhemminkin. Tämä on ollutkin tarpeen, sillä Suomessa naiset ovat jo pitkään osallistuneet aktiivisesti työelämäänsä. Lapsiperheiden äideistä työssä käyviä oli 1960-luvulla 45 % ja vuonna 1975 jo 67 % (Hiilamo, 2006). Naisten työssäkäyntiä ja pienten lasten hoitoa oli vaikea yhdistää, joten naisten korkean työllisyysasteen takia syntyi paineita pidentää ja kehittää äitiyslomia. Myöhemmin havaittiin, että myös isille tulisi tarjota lomaa, jotta molemmat vanhemmat voisivat osallistua lapsen hoitoon. Samalla pidettiin tarpeellisena jakaa lasten syntymästä aiheutuvia perhevapaiden kustannuksia tasaisemmin myös miesvaltaisten alojen työnantajille. Isyyslomakäytäntö alkoi vuonna 1977 ja vanhempainloma muutamaa vuotta myöhemmin. Perhevapaisiin on sen jälkeen tehty uudistuksia suhteellisen vähän. Isyysloman pituus oli aluksi kaksi viikkoa ja piteni 1990-luvun alussa kolmeen viikkoon. Vuonna 2003 isille tuli tietyin ehdoin lisäksi mahdollisuus isäkuukauteen (enintään 36 arkipäivää). Äitiysloma oli 1970-luvun lopussa noin seitsemän kuukautta (186 arkipäivää). 2000-luvulla äitiysloma (noin 4 kk) ja vanhempainloma (noin 6 kk) ovat olleet yhteensä 263 arkipäivää, josta 158 päivää on ollut mahdollista jakaa vanhempien kesken. (Haataja, 2009; Varjonen, 2011, s. 25–27.)

Isyysvapaan käyttö on vähitellen lisääntynyt 1980-luvun vaihteesta, jolloin isyyslomaa piti noin 13 % isistä. Vuonna 1990 isyysvapaata käytti 40 % isistä, vuonna 2000 noin 75 % ja vuonna 2006 käyttäjien osuus oli nousut jo yli 80 prosentin (Varjonen, 2011, s. 28). Sitä vastoin vanhempainlomamahdollisuutta isät ovat hyödyntäneet tasaisen vähän. Vuonna 2010 isien osuus vanhempainlomaa käyttäneistä oli ainoastaan seitsemän prosenttia ja aiemmin vielä vähemmän (Kela, 2011). Vuoden 2013 alusta isyysvapaan ehtoihin tehtiin muutoksia, jotka joustavoittavat sen käyttöä (Kela, 2013). Näillä muutoksilla yritetään lisätä isyysvapaan suosiota.

Vanhempien paluu työelämään äitiysloman ja vanhempainvapaan jälkeen edellyttää myös hyvin toimivaa päivähoitoa. Laki lasten päivähoitosta säädettiin vuonna 1973, mutta päivähoitopaikkoja oli tuolloin tarjolla vain pienelle osalle tarvitsijoita. Samanaikaisesti kehittyi myös kotihoidon tuki. Vuodesta 1985 kaikille alle 3-vuotiaille lapsille taattiin kotihoidon tuki ja muutaman vuoden kuluttua sen vaihtoehdoksi tarjottiin subjektiivinen oikeus päivähoitoon (Välimäki & Rauhala, 2000). Kotihoidon tuen käyttö lisääntyi nopeasti, ja sen suosio oli huipussaan 1990-luvun alussa, laman aikana (Varjonen, 2011, 30–32). Monet kunnat maksavat lisäksi niin sanottua kuntalisää kotona tai yksityisesti hoidettavista lapsista. Kotihoidon

tuki on edelleen säilyttänyt suosionsa ja mahdollistanut äitien jäämisen kotiin lapsen ensimmäisiksi vuosiksi. Noin 85 % perheistä on hyödyntänyt hoitovapaata vanhempainvapaan päätyttyä, ja useimmiten hoitovapaalle jäänyt on ollut äiti. Useimmat lapset hoidetaankin kotona 1,5–2-vuotiaaksi asti (Lammi-Taskula, Salmi & Parrukoski, 2009, s. 65), ja vain noin 30 % alle 2-vuotiaista on ollut viime vuosina päivähoidossa kodin ulkopuolella (THL, 2011). Sitä vastoin kaikkien alle 6-vuotiaiden päivähoito on yleistynyt viimeisten 30 vuoden aikana selvästi noin 40 prosentista yli 60 prosenttiin (Tilastokeskus, 2011b).

Aika ajoin lehdistössä viriää keskustelua siitä, onko oikein, että äidit hoitavat lapsiaan kotona kotihoiton tuella. Osassa kirjoituksista on myös sävy, että pitkät perhevapaat ovat laiskottelua. Käytännössä kuitenkin lähinnä vain alle vuoden ikäisen lapsen äidit ovat lähes kaikki kotona (yli 90 %) ja äitien työssäkäynti lisääntyy merkittävästi lasten kasvaessa (Tilastokeskus, 2011b; STM, 2013). Työssä käy noin puolet äideistä, joiden nuorin lapsi on 1–2-vuotias, ja 3–6-vuotiaiden äideistä jo noin 80 %. Äitien työssäkäynti (työllisyysaste) kasvaa noin 90 prosenttiin eli yhtä yleiseksi kuin isien, kun nuorin lapsi tulee kouluikään. Isien työllisyysaste puolestaan on pysynyt yhtä korkeana lasten iästä riippumatta. (Tilastokeskus, 2011b.) Lisäksi on havaittu, että mitä pienempi lapsi, sitä enemmän äidit tekevät osa-aikatyötä. Alle 2-vuotiaiden äideistä useampi kuin joka kolmas on osa-aikatyössä (Tilastokeskus, 2011b). Se on selvästi keskimääräistä enemmän, sillä 25–54-vuotiaista työllisistä naisista Suomessa vain 12 % oli osa-aikatyössä vuonna 2009 (Eurostat, 2014).

Viimeisten 20 vuoden aikana koko väestön ajankäytön muutokset eri toiminnoissa ovat pieniä (Pääkkönen & Hanifi, 2011). Yhtenä syynä saattaa olla se, että erisuuntaiset muutokset erilaisissa kotitalouksissa tasaavat keskiarvoa. Eri perhevaiheissa ajankäytön jakautuminen ja ajankäyttö eri toimintoihin kuitenkin vaihtelee. Kotitöiden määrään vaikuttavat erityisesti elämänvaihe ja talouden koko (esim. Niemi & Pääkkönen, 2001; Aalto & Varjonen, 2005; Craig & Mullan, 2010). Nuoret tekevät kotitöitä vähemmän kuin iäkkäämmät (esim. Varjonen & Aalto, 2010) ja miehet vähemmän kuin naiset kaikissa elämänvaiheissa, vaikka ero onkin vähitellen hie-man tasaantunut (Pääkkönen & Hanifi, 2011).

Kotitalouksien yhteenlaskettu kotitöiden määrä puolestaan kasvaa siten, että parit tekevät kotitöitä yli kaksinkertaisesti verrattuna yksin asuviin ja kotitalouden koon kasvaessa ajan käyttö kotityöhön lisääntyy edelleen, joskin maltillisemmin (Aalto & Varjonen, 2005). Lapsiperheissä kotitöihin ja lastenhoitoon käytetään paljon aikaa (esim. Varjonen & Aalto, 2005; Miettinen & Rotkirch, 2012). Lastenhoitoaika on pidentynyt 1980-luvun loppuun verrattuna selvästi niin Suomessa (Pääkkönen & Hanifi, 2011; Miettinen & Rotkirch, 2012) kuin muualla maailmassa (esim. Bianchi, Robinson & Milkie, 2006, s.157–161).

Arikkeliassa tarkastelun kohteena ovat viimeisten 30 vuoden aikana ar-

kirytmeissä tapahtuneet muutokset. Erityisesti kiinnitetään huomiota siihen, miten naisten ja miesten ansiotyön, kotityön ja vapaa-ajan rytmit ovat muuttuneet lapsettomilla nuorilla pareilla ja ensimmäisen lapsen vanhemmilla sekä koululaisperheissä. Tarkastelun teoreettinen näkökulma on käytäntöteoreettinen (ks. Aalto & Varjonen, tämä teos). Tarkastelun kohteena tässä ovat kuitenkin käytännöt eikä se, miten ne ovat muodostuneet. Toimintojen rytmejä voidaan pitää ajallisesti järjestäytyneinä käytäntöinä.

Artikkeli rakentuu siten, että seuraavaksi kuvataan, miten tarkastelun kohteena olevat perhevaiheet (nuoret parit, vauvojen vanhemmat ja koulu-laisten vanhemmat) on määritelty. Seuraavaksi tarkastellaan lyhyesti ajankäytön muutoksia viimeksi kuluneiden vuosikymmenten aikana, jotta saadaan laajempi kokonaiskuva ajankäytön muutoksista. Sen jälkeen analysoidaan naisten ja miesten arkipäivän rytmejä eri perhevaiheissa ja rytmien muutoksia viimeksi kuluneiden vuosikymmenten aikana. Lopuksi pohditaan, mitä rytmin muutokset kertovat ja miten ne liittyvät yhteiskunnassa tapahtuneisiin muutoksiin.

2 Tutkimusaineisto ja tarkasteltavat perhevaiheet

Ajankäytön ja toimintojen rytmien muutoksia viimeksi kuluneiden kolmen vuosikymmenen aikana tarkastellaan käyttäen neljän ajankäyttö-tutkimuksen (1979, 1987, 1999 ja 2009) aineistoja. Ajankäyttöaineistot on kuvattu luvussa 2.1. Ajankäyttöaineistot ovat poikkileikkausaineistoja, joten emme voi seurata samoja henkilöitä perhe-elämän eri vaiheissa. Kuva perhe-elämän muutosvaiheista rakentuu tarkastelemalla naisten ja miesten ajankäyttöä ja arkipäivien rytmejä kolmessa perhevaiheessa: 1) nuori pari, jolla ei ole lapsia, 2) alle 2-vuotiaan ensimmäisen lapsen vanhemmat sekä 3) 2–3 kouluiäkisen lapsen vanhemmat. Tarkasteltavat ryhmät rajattiin edustamaan työssäkäynnin ja lapsenhoitomuodon suhteen tyypillistä tilannetta Suomessa, jolloin myös kollektiiviset (yhteiset) rytmit kuvaisivat mahdollisimman hyvin kunkin tarkasteltavan ryhmän arkirytmensä.

Ensimmäinen tarkasteltava perhevaihe on *lapseton nuoripari*, jonka ajankäyttö kuvaa kahden, yhdessä asuvan nuoren aikuisen ajankäyttöä. Tähän ryhmään valittiin ikäluokka 25–34-vuotiaat, joka vastaa parhaiten ensimmäisen lapsen saaneiden vanhempien ikäluokkaa. Ikäluokasta valittiin ne naiset ja miehet, jotka elävät avo- tai avioliitossa mutta joilla ei ole lapsia. Mukaan valittiin vain ansiotyössä käyvät parit, sillä suurin osa tästä ikäluokasta on ansiotyössä (Tilastokeskus, 2011c). Aineistojen hieman erilainen keruutapa kahdessa vanhemmassa aineistossa korostuu vanhemmissa aineistoissa suurempina työssäkäyntiprosentteina (ks. luku 3.2, tämä teos). Taulukkoon 1 on koottu nuorten parien taustatietoja eri tutkimusajankoh-tien aineistoissa.

Otokseen päätyneistä naisista ja miehistä suurin osa oli kokopäivä-

Taulukko 1. Taustoja nuorista pareista arkipäivinä eri tutkimusajankohtina

<i>Sukupuoli</i>	<i>Otos¹ n</i>	<i>Tutkimus- päivänä ansiotyössä %</i>	<i>Osa-aikatyö (alle 30 tuntia/ viikko) %</i>
Aineisto 1979			
Mies	196	90	3
Nainen	159	93	6
Aineisto 1987			
Mies	199	91	3
Nainen	334	84	1
Aineisto 1999			
Mies	170	77	2
Nainen	218	79	4
Aineisto 2009			
Mies	104	85	0
Nainen	155	74	10

1 Analyyseissä käytetään päiväkirjapainoilla väestötasolle korotettuja lukuja, jolloin tutkimuspäivien lukumäärät ovat kymmeniä tuhansia.

työssä. Aiemmissä aineistoissa (1979, 1987 ja 1999) osa-aikatyötä (alle 30 työtuntia viikossa) teki alle 6 % sekä miehistä että naisista. Viimeisimmässä aineistossa (2009) noin joka kymmenes nainen oli osa-aikatyössä, mutta miehistä ei kukaan. Työssäolo tutkimuspäivinä on nuorilla pareilla hieman vaihdellut, mutta kaikkina ajankohtina vähintään 75 % heistä on ollut arkipäivinä ansiotyössä, ja muilla on ollut loma- tai muu vapaapäivä. Lapsettoman nuoren parin otosmääritykset olivat samat kaikkien vuosien aineistoissa, ja alkuperäisiä tutkimuspäiviä oli sekä naisilla että miehillä kaikissa aineistoissa yli 100.

Vauvaperhe artikkelissa tarkoitetaan perhevaihetta, jossa ensimmäinen lapsi on alle 2-vuotias. Sen vanhempia kutsumme jatkossa vauvojen äideiksi ja isiksi. Vuosien 1999 ja 2009 aineistosta voitiin lisäksi rajata mukaan vain vanhemmat, joiden lapsi hoidettiin kotona. Toisin sanoen lapsi ei ollut kodin ulkopuolella hoidossa eikä hänellä ole ulkopuolista hoitajaa kotona. Tämä onkin ollut tyypillinen tilanne yli 72 prosentilla alle 2-vuotiaista koko vuosituhannen alun Suomessa (THL, 2011). Useimmiten lasta hoiti äiti. Vuosien 1999 ja 2009 aineistoissa ainoastaan noin 10 % kotona hoidettujen vauvojen äideistä oli tutkimuspäivänä ansiotyössä (tai opiskelussa). Taulukkoon 2 on koottu vauvaperheiden äitien ja isien taustatietoja eri vuosien aineistoissa.

Taulukko 2. Taustoja vauvojen vanhemmista eri tutkimusajankohtina

<i>Sukupuoli</i>	<i>Otos' n</i>	<i>Tutkimus- päivänä ansiotyössä %</i>	<i>Osa-aikatyö (alle 30 tuntia/ viikko)² %</i>	<i>Ikä keskimäärin vuotta</i>
Aineisto 1979				
Mies	152	89	3	28
Nainen	158	55	17	26
Aineisto 1987				
Mies	139	96	3	30
Nainen	151	52	7	27
Aineisto 1999				
Mies	74	73	20	27
Nainen	92	9	5	32
Aineisto 2009				
Mies	71	71	5	30
Nainen	70	11	0	31

1 Analyseissä käytetään päiväkirjapainoilla väestötasolle korotettuja lukuja, jolloin tutkimuspäivien lukumäärät ovat kymmeniä tuhansia.

2 Osuus työssäkäyvistä.

Rajauksesta huolimatta kovin moni vauvojen äideistä ei vuosien 1999 ja 2009 aineistoistakaan jäänyt tämän otoksen ulkopuolelle, koska kaikista alle 2-vuotiaista tuolloin vain 15 prosenttia oli kodin ulkopuolella hoidossa. Sitä vastoin aiemmissa aineistoissa (1979 ja 1987) lapsen hoitomuoto ei ollut taustamuuttujana, joten mukana ovat kaikki vanhemmat, joiden ensimmäinen lapsi oli alle 2-vuotias. Tuolloin vauvojen äideistä oli tutkimuspäivänä työssä noin puolet ja työllisiä oli kaikkiaan noin 70 %. Vanhimmassa aineistossa (1979) muita useampi äiti oli tutkimuspäivänä ansiotyössä ja heistä joka viides osa-aikatyössä (taulukko 2). Vauvojen äitien työssäkäynti on ollut hyvin vähäistä 2000-luvulla. Tutkimusotoksen äitien tilanne kuvastaa hyvin myös yleistä lasten kotihoidon ja äitien kotona olon tilannetta kulloisenakin ajankohtana.

Vauvojen isistä puolestaan selvästi suurin osa kävi kaikkina ajankohdina kokopäiväisesti ansiotyössä. Koti-isiä löytyi ainoastaan vuoden 1999 aineistosta, ja tuolloinkin heitä oli vain kaksi. Kahdessa viimeisimmässä aineistossa tutkimusarkkipäivänä suurempi osa isistä oli lomalla tai muutoin poissa ansiotyöstä kuin aiemmissa aineistoissa (taulukko 2), mikä osaltaan kuvanee isyysvapaan suosion kasvua.

Koululaisten vanhemmat tarkoittavat tässä kahden tai useamman 7–17-vuotiaan lapsen vanhempia. Lapsista nuorin määriteltiin 7–9-vuoti-

Taulukko 3. Taustoja koululaisten vanhemmista eri tutkimusajankohtina

<i>Sukupuoli</i>	<i>Otos n</i>	<i>Tutkimus- päivänä ansiotyössä %</i>	<i>Osa-aikatyö (alle 30 tuntia/ viikko) %</i>	<i>Ikä keskimäärin vuotta</i>	<i>Lapsia keskimäärin lukumäärä</i>
Aineisto 1979					
Mies	90	88	2	38	
Nainen	108	83	31	35	2,26
Aineisto 1987					
Mies	176	98	5	39	
Nainen	166	91	12	38	2,18
Aineisto 1999					
Mies	129	67	0	41	
Nainen	151	78	10	39	2,33
Aineisto 2009					
Mies	71	68	0	42	
Nainen	87	74	10	41	2,51

¹ Analyseissä käytetään väestötasolle korotettuja lukuja, jolloin tutkimuspäivien lukumäärät ovat kymmeniä tuhansia.

aaksi ja molemmat vanhemmat ansiotyössä käyviksi. Työllisyystilaston (Tilastokeskus, 2011b) mukaan kouluikäisten äideistä lähes 90 % ja isistä yli 90 % oli vuonna 2009 työllisiä. Taulukkoon 3 on koottu koululaisten äitien ja isien taustatietoja eri vuosien aineistoissa. Koululaisperheen elämään siirrytään vähitellen ja eri tahtia, joten sille ei ole vastaavaa vertailuperheitilannetta kuin vauvaperheelle on samanikäinen lapseton pari.

Lähes kaikilla koululaisten isillä oli kokopäivätyö, vaikka kahdessa viimeisimmässä aineistossa alle 70 % isistä oli tutkimuspäivänä ansiotyössä. Myös suurimalla osalla äitejä oli kokopäivätyö. Kahdessa viimeisimmässä aineistossa noin 10 % äideistä oli osa-aikatyössä, ja aiempina ajankohtina osa-aikatyötä teki vielä useampi. Ryhmä edustaa näin vanhempia, joilla on paljon työtä sekä kotona että kodin ulkopuolella.

3 Arjen rytmit ja niiden muutokset eri perhevaiheissa

3.1. Ajankäytön muutokset

Koko väestön keskimääräinen ajankäyttö muuttuu hitaasti. Viimeksi kuluneiden 20 vuoden aikana koko väestön keskimääräinen ansiotyöaika on laman seurauksena vähentynyt, kun taas vapaa-aika ja henkilökohtaisiin toimiin käytetty aika on lisääntynyt (Pääkkönen & Hanifi, 2011). Tarkastelun kohteena on *koko vuoden keskimääräisen päivän ajankäyttö*, jolloin

sekä arkipäivät, lomat että viikonloput ovat mukana. Tästä syystä päivän keskimääräinen ansiotyöaika on myös useimmilla ansiotyössä käyvillä alle kuusi tuntia.

Myös tutkituissa perhevaiheissa naisten ja miesten ajankäyttö on hie- man muuttunut (liite 1). Suurimmat muutokset näkyvät niin vauva- kuin koululaisperheissäkin äitien lastenhoitoajan lisääntymisenä ja kotitöihin käytetyn ajan vähenemisenä. Myös vauvojen isien lastenhoitoaika on li- sääntynyt, ja lisäksi heillä on pidentynyt kotityöaika. Ansiotyöaika puoles- taan on useimmissa perhevaiheissa niin miehillä kuin naisillakin vähen- tynyt. Vapaa-aika on pysynyt lähes ennallaan muilla, mutta vauvojen van- hemmilla on nykyisin aiempaa vähemmän vapaa-aikaa. Koska sekä koti- työaika, ansiotyöaika että vapaa-aika ovat useimmilla ryhmillä vähenty- neet, aikaa käytetään aiempaa enemmän henkilökohtaisiin toimintoihin, kuten nukkumiseen, ruokailuun ja henkilökohtaisen hygienian hoitoon.

Vaikka miesten ja naisten kotityöajoissa on tapahtunut pieniä muutok- sia viime vuosikymmenten aikana, niin lapsiperheen yhteen laskettu ko- tityöaika on pysynyt samankokoisissa lapsiperheissä lähes ennallaan vuosi- en 1979 ja 2009 välillä (Taulukko 4). Vertailtavana on tällöin kotityöaika lapsiperheessä, jossa on äiti, isä ja kaksi lasta. Perheen kotityöaika muodos- tuu sekä äidin, isän että yhden yli 10-vuotiaan lapsen yhteenlasketusta ko- tityöajasta. Vertailukelpoisuuden vuoksi ajankäyttöluokat on yhdenmu- kaistettu kotityötutkimuksen mukaisiksi (ks. Varjonen & Aalto, 2005). Vuode- n 1979 aineisto on kotityötutkimuksesta (Säntti, Otva & Kilpiö, 1982), ja vuosille 1999 ja 2009 on käytetty Tilastokeskuksen kotitalouskohtaisesti kokoamia ajankäyttöaineistoja.

Perheen yhteinen kotityöaika on siis pysynyt lähes ennallaan samanko- koisissa talouksissa vuosien 1979 ja 2009 välillä. Yksittäisissä kotitöissä on kuitenkin tapahtunut muutoksia: ruokatalouden hoitoon käytetty aika on vähentynyt, kun taas ostoksilla käyntiin ja asioimiseen käytetään nykyisin enemmän aikaa (Taulukko 4). Viimeisten 10 vuoden aikana suurin muutos on ollut lastenhoitoajan selvä kasvu, koska sekä isien että äitien lastenhoi- toaika on lisääntynyt. Myös siivousaika on lisääntynyt, kun taas vaatehuol- toon, huolto- ja kunnossapitotöihin sekä käsitöihin on käytetty vähemmän aikaa.

Vuonna 1979 ajankäytöllisesti merkittävimmät kotityöt olivat ruoka- talouden hoito ja lastenhoito ja vuonna 1999 lastenhoito, ruokatalouden hoito sekä ostokset ja asiointi. Samat toiminnot olivat myös vuonna 2009 edelleen merkittävimmät, ainoastaan lastenhoidon osuus kotitöihin käyte- tystä ajasta oli 10 vuoden aikana kasvanut 30 prosenttiin.

Lastenhoitoajan lisääntyminen viime vuosina on havaittu monissa tut- kimuksissa niin Suomessa kuin muuallakin. Lastenhoitoaika on kasvanut selvästi alle kouluikäisten perheissä, mutta kouluikäisten perheissä ei ole juuri muutosta verrattuna vuoden 1999 ajankäyttötutkimukseen. Miettiin- en ja Rotkirch (2012, s. 60) pitävät yhtenä syynä lastenhoitoajan kasvuun

Taulukko 4. Perheen kotityöaika ja sen rakenne kahden lapsen perheissä vuosina 1979, 2000 ja 2009

	<i>Kotityöaika</i>			<i>Eri toimintojen osuus kotityöajasta</i>		
	<i>1979</i> <i>tuntia/</i> <i>viikko</i>	<i>1999</i> <i>tuntia/</i> <i>viikko</i>	<i>2009</i> <i>tuntia/</i> <i>viikko</i>	<i>1979</i> <i>%</i>	<i>1999</i> <i>%</i>	<i>2009</i> <i>%</i>
Ruokatalous	17,5	12,0	12,0	26	19	19
Siivous	7,0	9,1	9,7	11	14	15
Vaatehuolto	4,2	3,2	3,0	6	5	5
Lastenhoito	16,8	16,4	19,1	25	25	30
Muu hoitotyö	0,0	0,5	0,5	0	1	1
Käsityöt ym.	3,5	1,6	1,0	5	2	2
Huolto- ja kunnossapito	8,4	6,2	5,2	13	10	8
Ostokset ja asiointi	5,6	11,3	10,3	8	17	16
Muu palkaton kotityö	3,5	4,3	3,6	5	7	6
Kotityö yhteensä	66,5	64,5	64,4	100	100	100

äitien osa-aikatyön yleistymistä. Kuitenkin myös isien ja kotona lasta hoitavien äitien lastenhoitoaika on lisääntynyt, joten on mahdollista, että se kertoo myös yleisemmästä kulttuurisesta muutoksesta perheiden ajankäytössä. Lastenhoitoaika on lisääntynyt useimmissa lastenhoitotehtävissä, erityisesti lasten kuljettamiseen ja saattamiseen käytetty aika. (Miettinen & Rotkirch, 2012, s. 60, 75–77.) Bianchi (2011) on löytänyt monia tekijöitä lastenhoitoajan kasvuun: vanhemmat ovat aiempaa iäkkäämpiä ja he ovat enemmän kiinnostuneita antamaan aikaa lapsille kuin nuoret ja lasten turvallisuuden valvonta vie nykyisin enemmän aikaa, samoin lasten kuljetukset kouluun ja harrastuksiin. Monissa kansainvälisissä tutkimuksissa on lisäksi havaittu, että lastenhoito nähdään yhä selkeämmin investointina lapsen tulevaisuuteen ja mieluisana tekemisenä (Bianchi, 2011; Bianchi, Sayer, Milkie & Robinson, 2012; Österbacka, Mertz & Zick, 2012). Lastenhoidon arvostuksen kasvu on mahdollisesti vaikuttanut myös siihen, että lastenhoito merkitään ajankäyttöpäiväkirjaan entistä herkemmin päätöminnoksi, jolloin se tulee paremmin esiin ajankäyttötutkimuksissa.

Asuntojen koon kasvaminen puolestaan saattaa selittää siivousajan kasvua. Huolto- ja kunnossapitotöitä puolestaan on saatettu ulkoistaa, sillä niihin käytetty aika vähentynyt. Ostos- ja asiointiaika kasvoi vuosituhanen vaihteeseen asti, mutta kasvu on taittunut. Se voi olla seurausta sähköisen asioinnin yleistymisestä tai kaupassakäyntikäytäntöjen muuttumisesta. Ajankäytön kotitalouspohjainen aineisto osoittaa, että kaikissa lapsiperheissä keskimääräinen ostos- ja asiointiaika on vähentynyt, erityisesti niissä, joissa nuorin lapsi on kouluikäinen. Sähköistä asiointia koskevien tutkimusten mukaan ostaminen verkkokaupoista on lisääntynyt selvästi

aivan viime vuosina. Keväällä 2010 jo 59 % väestöstä oli tehnyt ostoksia verkkokaupasta viimeksi kuluneen vuoden aikana. Eniten verkkokaupasta on tilattu matkailuun liittyviä palveluja, pääsylippuja, vaatteita ja kenkiä sekä kirjoja ja lehtiä. (Tilastokeskus, 2010.)

3.2 Arkirytmien muutokset 1979–2009

Paitsi ajankäyttö myös ajankäytön rytmi on muuttunut viimeisten 30 vuoden aikana; erityisesti nukkumaan meno ja herääminen ovat siirtyneet myöhäisemmäksi (Pääkkönen & Hanifi, 2011). Seuraavassa tarkastellaan yksityiskohtaisemmin eri perhevaiheessa olevien naisten ja miesten tyypillisiä arkirytmeyttä ja niiden muutosta viimeksi kuluneiden 30 vuoden aikana (1979–2009). Kunkin ryhmän osallistumista eri toimintoihin on tarkasteltu tavanomaisena valveillaoloaikana arkipäivinä kello 6–24. Tarkastelussa on mukana vain päätoiminnoiksi merkityt toiminnot. Menetelmä ryhmien kollektiivisten (yhteisten) rytmien tunnistamiseksi on kuvattu tarkemmin edellä (Aalto & Varjonen, tämä teos).

3.2.1 Naisten arkirytmit eri perhevaiheissa

Lapseton nuori pari, nainen

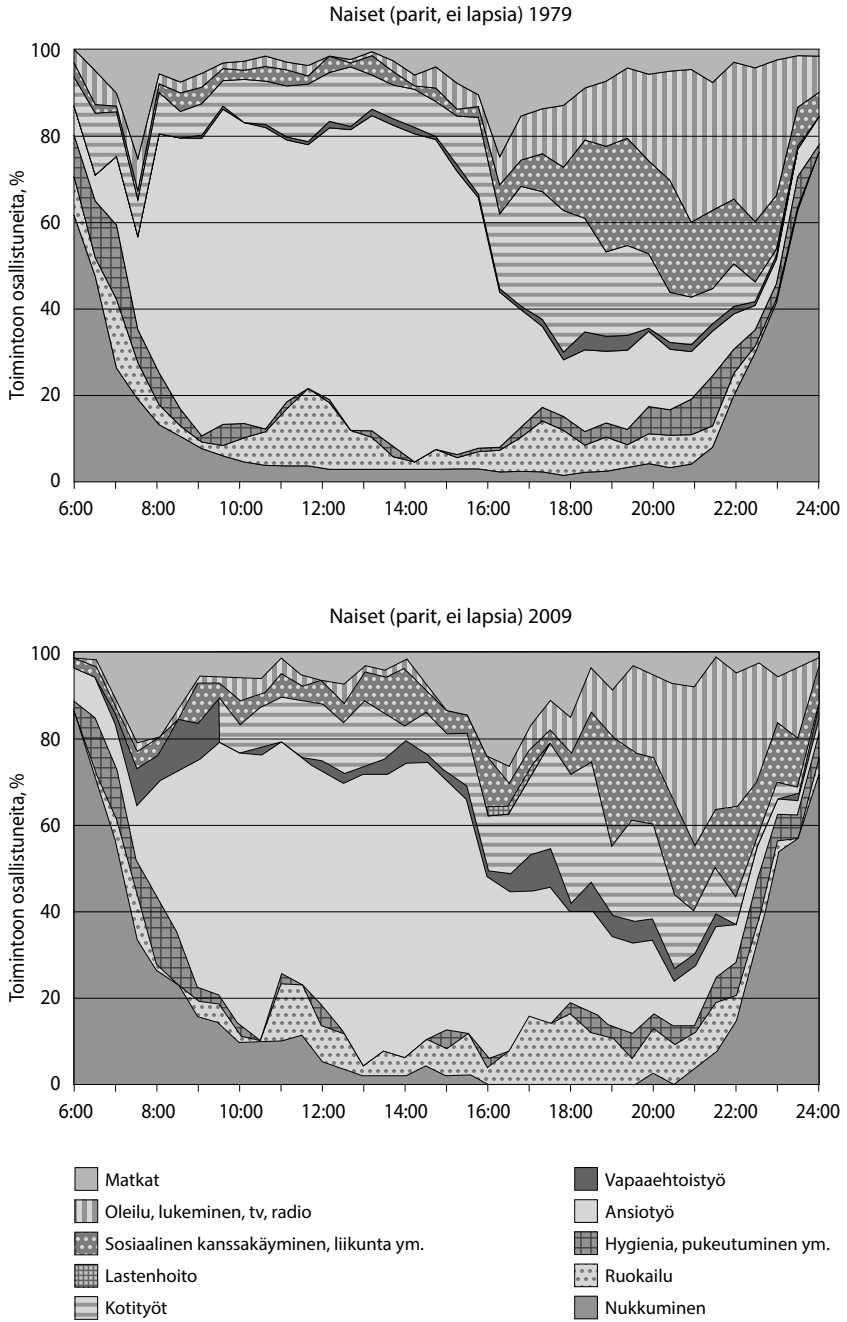
Ensimmäisenä tarkastelun kohteena ovat avo- tai avioliitossa olevat, ansiotyössä käyvät *nuoret naiset*, joilla ei ole lapsia. Kuviossa 1 näkyvät nuorten naisten arkirytmit eli se, kuinka suuri osa heistä osallistuu päivän mittaan 10 eri toimintoon keskimääräisenä arkipäivänä; esimerkkinä ovat vuodet 1979 ja 2009.

Nuorten naisten ansiotyön, kotityön ja vapaa-ajan arkirytmit eivät ole kovin paljon muuttuneet viimeksi kuluneiden 30 vuoden aikana. Useimmat heistä ovat olleet ansiotyössä aamusta iltapäivään, jonka jälkeen kotityöt ovat jonkin aikaa nuorten naisten yleisin toiminto. Kotityöjaksoa seuraa suhteellisen pitkä vapaa-ajan jakso, johon osallistuu samanaikaisesti vielä suurempi osa naisista kuin kotitöihin.

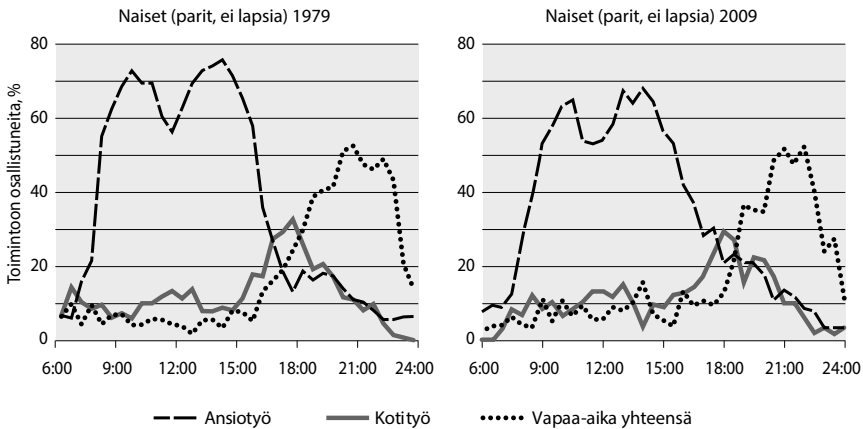
Ruokailuaikojen kollektiivisuus aamulla ja lounasaikaan on vähentynyt vuodesta 1979, ja ruokailut ajoittuvat aiempaa pidemmälle ajalle. Myös aikaväli, jolle päivällinen ajoittuu, on pidentynyt aiemmasta. Viimeisimmässä ajankäyttöaineistossa juuri päivällisaika erottuu nuorten naisten arkirytmisissä selkeämmin kuin aamiainen tai lounas. Toisin sanoen näyttää siltä, että nuorilla naisilla tyypillinen ruokailuaika painottuu nykyisin kello 17.00 ja 18.30 välille, kun taas aiemmin lounas erottui puolen päivän aikaan selvimmin kollektiivisena ruokailuaikana.

Viimeisten 30 vuoden aikana osallistuminen ansiotyöhön on vähentynyt ja kollektiivinen ansiotyöjakso ajoittuu myöhemmäksi (kuvio 2). Vuosina 1979 ja 1987 nuorista naisista yli 50 % oli ansiotyössä lähes koko kello

Kuvio 1. Nuorten naisten arkirytmit vuosina 1979 ja 2009, toimintaan osallistuneet (%) kellonajan mukaan

Kuvio 2. Nuorten naisten ansiotyön, kotityön ja vapaa-ajan rytmit arkipäivinä vuosina 1979 ja 2009, toimintaan osallistuneet (%) kellonajan mukaan

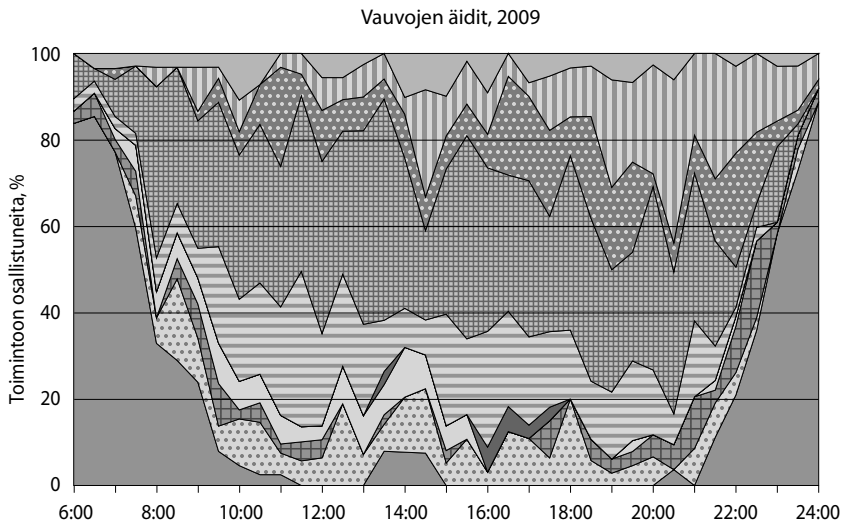
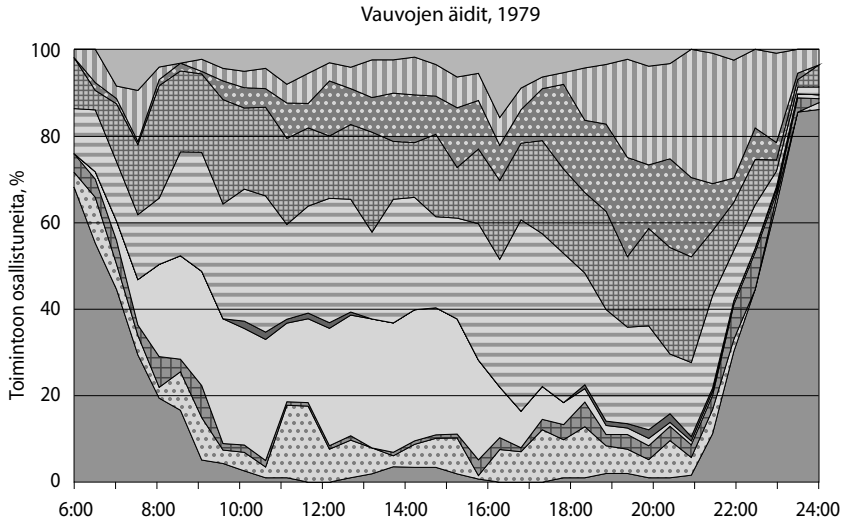

8.00 ja 15.30 välisen ajan, ja vuonna 1999 heistä 45 % jatkoi kello 16 asti. Vuonna 2009 kollektiivinen ansiotyöjakso alkoi hieman myöhemmin aamusta (klo 8.30–16.00) ja lähes joka kolmas nuorista naisista oli töissä aina klo 17.30 asti. Kuvioon 2 on koottu nuorten naisten ansiotyön, kotityön ja vapaa-ajan rytmit vuosina 1979 ja 2009. Vuosien 1987 ja 1999 vastaavat rytmit olivat niiden kanssa hyvin samantyyppiset.

Ansiotyön myöhentymisen seurauksena myös kotityön kollektiivinen jakso on alkanut myöhemmin. Samalla se on myös lyhentynyt. Useimmilla nuorilla naisilla kotityöt ajoittuivat aiempina vuosina kellonaikaan 15.30–19.00, kun taas vuonna 2009 selkein kotityöjakso oli vasta kello 17.00–20.30, jolloin lähes joka neljäs heistä teki kotitöitä. Viimeisimpänä ajankohtana samanaikainen vapaa-ajan jakso oli lyhyin (20.30–22.30) ja vapaa-aikaa oli aiempiin vuosiin verrattuna vähemmän (liite 1). Alkuilloista vapaa-aika on jakaantunut kaikkina vuosina suhteellisen tasaisesti *aktiiviseen vapaa-aikaan* (sosiaaliseen kanssakäymiseen, liikuntaan ja muihin harrastuksiin) ja *oleiluun* (tv:n katseluun, oleiluun, lukemiseen, musiikin tai radion kuunteluun). Aiemmin oleilua oli selvästi useammalla kuin aktiivista vapaa-aikaa, kun taas vuonna 2009 lähes yhtä moni osallistui päivän mittaan niin aktiiviseen vapaa-aikaan kuin oleiluunkin.

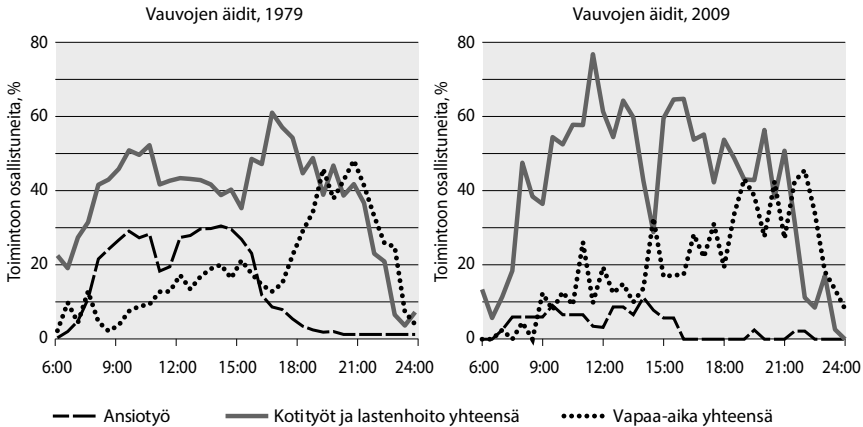
Kuten kuvio 2 osoittaa, niin toimintojen kollektiiviset jaksot samoin kuin siirtymät toiminnosta toiseen ovat myöhentyneet ja ”loiventuneet”. Toimintojen ajoittuminen myöhemmäksi on tapahtunut vähitellen vuosien kuluessa. Nuorten naisten ansiotyön, kotityön ja vapaa-ajan keskinäinen ajoittuminen arkena on kuitenkin pysynyt jokseenkin samanlaisena viimeksi kuluneiden 30 vuoden aikana.

Kuvio 3. Vauvojen äitien arkirytmit vuosina 1979 ja 2009, toimintaan osallistuneet (%) kellonajan mukaan

Matkat	Vapaaehtoistyö
Oleilu, lukeminen, tv, radio	Ansiotyö
Sosiaalinen kanssakäyminen, liikunta ja harrastukset	Hygienia, pukeutuminen ym.
Lastenhoito	Ruokailu
Kotityöt	Nukkuminen

Kuvio 4. Vauvojen äitien ansiotyön, kotityön ja vapaa-ajan rytmit arkipäivinä vuosina 1979 ja 2009, toimintaan osallistuneet (%) kellonajan mukaan

Vauvan äiti

Vauvojen äitien arkirytmisi on selvästi erilainen kuin nuorten naisten. Tässä tarkastelussa on mukana vain arkipäivien rytmi, joka on lähes viikonloppujen kaltainen vauvaa hoitavilla äideillä, toisin kuin työssä käyvillä naisilla. Kotityöt ja lastenhoito ovat kaikkina tarkasteluvuosina hallinneet vauvojen äitien arkipäivää. Kuviossa 3 on esitetty vauvojen äitien arkirytmisi vuosina 1979 ja 2009. Vuoden 1987 arkirytmisi oli vuoden 1979 kaltainen ja vuoden 1999 rytmi puolestaan pitkälti samanlainen kuin vuoden 2009.

Suurimman osan päivästä yli 40 % äideistä osallistuu joko kotitöihin tai lastenhoitoon. Vuonna 1979 kotityö oli keskimäärin yleisempi toiminto (22 %) kuin lastenhoito (16 %), mutta myöhemmin osallistuminen kotitöihin on vähentynyt ja lastenhoitoon lisääntynyt. Todennäköisesti äidit sopeuttavat ruokailunsa sopiviin kohtiin pienokaisen hoidon lomaan, koska selvästi erottuvia samanaikaisia ruokailuajankohtia ei ole ollut havaittavissa minään tarkasteluvuonna.

Vuonna 1979 vauvojen äideistä oli ansiotyössä suurempi osa kuin myöhemmin ajankohtina. Tuolloin äidit siirtyivät työpäivän jälkeen selvemmin ansiotyöstä ensin kotitöiden pariin, ja myöhemmin monet äidit viettivät vapaa-aikaa. Äitien ansiotyöhön osallistuminen on vuosina 1999 ja 2009 vähentynyt selvästi verrattuna vuosiin 1979 ja 1987. Vuonna 1979 vauvojen äideistä 26 % ja vuonna 1987 20 % oli ansiotyössä kello 8.00–15.00. Sen sijaan vuosina 1999 ja 2009 lähes kaikki äidit hoitivat lasta kotona (ks. taulukko 2). Muutos ansiotyöhön osallistumisessa on ollut suuri ja kuvastaa kunkin ajankohdan tyypillistä ansiotyön ja kotiäitiyden tilannetta. Kuvio 4 havainnollistaa hyvin muutoksen äitien arkirytmisissä.

Äitien vapaa-aikaan osallistuminen on pysynyt keskimäärin yhtä suurena kaikkina ajankohtina. Ansiotyön vuoksi vapaa-aika on kuitenkin kes-

kittynyt kahtena varhaisimpana ajankohtana iltaan kello 17.30 jälkeen selkeämmin kuin vuosina 1999 ja 2009, jolloin osalla äideistä oli vapaa-aikaa pitkin päivää. Aiempina ajankohtina jo kello 22.00 jälkeen pääosin katsottiin tv:tä, luettiin ja oleiltiin, kun taas viimeisimpänä ajankohtana aktiivisen vapaa-ajan kollektiivinen jakso (sosiaalista kanssakäymistä ja harrastuksia) on myöhentynyt ja kestää kello 22.30 asti. Osittain syynä voi olla myös viimeisimpien aineistojen rajausta vain kotona hoidettaviin lapsiin, mikä mahdollisti äitien vapaamman ajankäytön.

Aiemmin niin kotitöihin, lastenhoitoon kuin vapaa-aikaankin osallistuminen oli selvemmin vuorotellen ajoittunutta. Kahdessa viimeisimmässä aineistossa puolestaan osallistuminen eri toimintoihin vaihteli päivän mittaan enemmän. Selkeämpi samanaikainen ajoittuminen johtunee aiemmissa aineistoissa ansiotyöstä, kun taas nykyisin äidit voivat ajoittaa toimintojaan enemmän lapsen tarpeiden mukaan. Myös Southerton (2006) on havainnut pienten lasten äitien korostavan toimintoissaan lastenhoitoa, jolloin muut toiminnot sopeutetaan lastenhoidon ympärille.

Koululaisten äiti

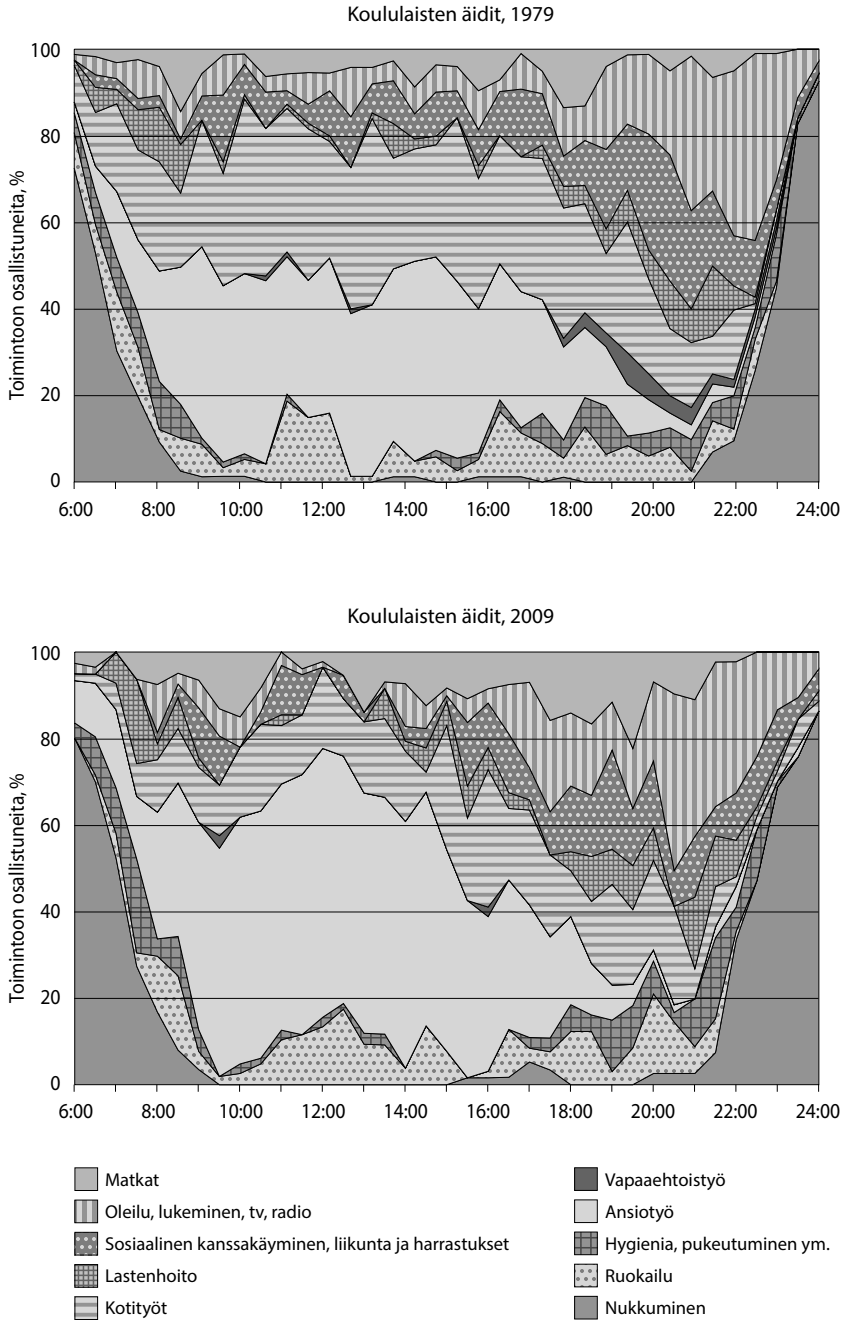
Kaikkina tutkimusajankohtina tarkastelussa mukana olleet koululaisten äidit olivat ansiotyössä käyviä. Ansiotyö olikin heidän arkipäivässään toiminto, johon osallistuttiin keskimäärin eniten. Lisäksi äideillä oli paljon kotityötä, joten heidän elinvaihettaan voinee kutsua ruuhkavuosiksi. Ansiotyön vuoksi koululaisten äitien arkirytmistä muistuttaa enemmän nuorten naisten kuin vauvojen äitien arkirytmistä. Kuvioon 5 on koottu vuosien 1979 ja 2009 koululaisten äitien arkirytmistä.

Vuosi 1979 poikkesi muista tarkasteluvuosista siten, että tuolloin koululaisten äitien osallistuminen kotitöihin ja lastenhoitoon oli yleisempää kuin ansiotyöhön osallistuminen. Se johtunee pitkälti siitä, että tuolloin äideistä lähes joka neljäs (23 %) oli osa-aikatyössä, minkä seurauksena ansiotyön vahvasti kollektiivinen jakso oli selvästi lyhyempi kuin muina tutkimusajankohtina. Muina ajankohtina osa-aikatyötä tekeviä oli vain noin 10 % (taulukko 3).

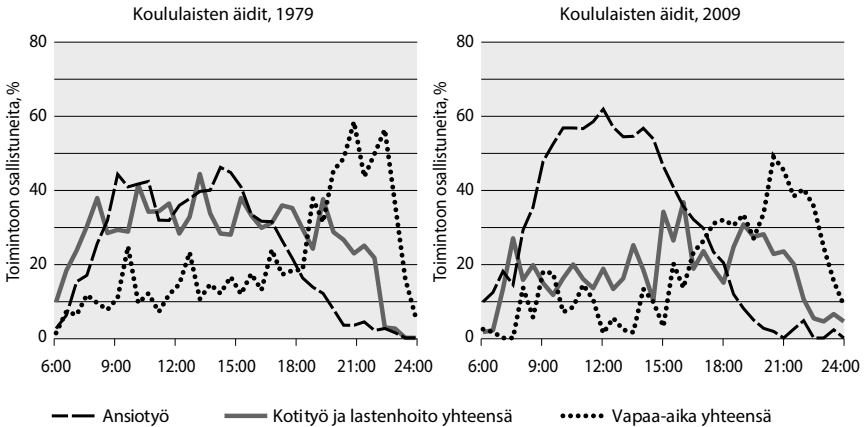
Koululaisten äideillä on tunnistettavissa samanaikaisia aamiais- ja lounasaikoja, jotka näyttävät myöhentyneen vuodesta 1979. Tyypillisin aamiaisaika on siirtynyt ajankohdasta kello 7.00–7.30 tunnilla eteenpäin. Aterioiden kollektiivisen jakson alkaminen ja päättyminen ajoittuvat pidemmälle ajalle ja samanaikainen osallistuminen on vähentynyt. Tyypillistä päivällisaikaa oli vaikea määrittää, mutta myös illan kollektiiviset ruokailuajankohdat näyttävät myöhentyneen vuosien kuluessa. Vuonna 2009 ruokailu-aika kello 19.30–20.30 erottui kaikkein selvimmän, sillä siihen osallistui useampi (yli 13 %) kuin muulloin päivän aikana.

Koska vuonna 1987 koululaisten äideistä lähes kaikki olivat tutkimuspäivänä ansiotyössä ja muina tutkimusajankohtina huomattavasti harvempi (taulukko 3), myös arkirytmistä poikkesi muiden ajankohtien arkirytmistä.

Kuvio 5. Koululaisten äitien arkirytmit vuosina 1979 ja 2009, toimintaan osallistuneet (%) kellonajan mukaan

Kuvio 6. Koululaisten äitien ansiotyön, kotityön ja vapaa-ajan rytmit arkipäivinä vuosina 1979 ja 2009, toimintaan osallistuneet (%) kellonajan mukaan

mistä. Tuolloin lisäksi otoksen perheet olivat keskimäärin pienempiä kuin muina ajankohtina. Voidaankin todeta, että vuonna 1987 koululaisten äideillä ansiotyötä oli selvästi eniten ja kotityötä vähiten, joskin myös vapaa-aikaa heillä oli tuolloin hieman enemmän kuin muina ajankohtina. Otoksen erilaisuuden vuoksi vuosi 1987 jätettiin pääosin huomiotta, kun tarkasteltiin koululaisten äitien arkirytmien muutossuuntaa viimeisten 30 vuoden aikana.

Koululaisten äitien arkirytmit ovat vuosien 1979, 1999 ja 2009 perusteella muuttuneet siten, että ansiotyöhön osallistuminen arkipäivinä on vähitellen lisääntynyt. Samalla kotityöhön osallistuminen on vähentynyt. Vapaa-aikaa viettävien osuus koko päivän aikana on keskimäärin pysynyt lähes samana, vaikka sen ajoittuminen arkipäivään on muuttunut (kuvio 6).

Kuten kuvioista 6 voidaan nähdä, niin vuonna 1979 koululaisten äideistä noin joka kolmas osallistui joko ansiotyöhön tai kotityöhön aamusta kello 17.00 asti. Vuoden 2009 arkirytmit kuviossa 6 ovat puolestaan esimerkkinä 2000-luvun tutkimusajankohdista, jolloin noin puolet äideistä oli ansiotyössä kello 7.30–15.00. Ansiotyön tyypilliset alkamis- ja päättymisajat ovat hieman myöhentyneet 30 vuoden tarkastelujaksolla, ja vapaa-aikaa viettää samanaikaisesti aiempaa harvempi äiti.

Vuonna 1979 tyypilliseen ansiotyöaikaan (kello 7.30–15.00) kotitöitä teki noin joka kolmas äiti ja muulloin yli 15 % äideistä. Sitä vastoin vuosina 1999 ja 2009 kotitöiden samanaikaiset jaksot painoutuivat iltapäivään ja jatkuivat kaikkina ajankohtina vähintään lievästi kollektiivisena noin kello 22.00 asti. Kotitöihin osallistuminen eri kellonaikoina kuitenkin vaihteli vuonna 2009 enemmän kuin muina tarkasteluvuosina.

Vuonna 1979 vapaa-aikaa viettäneiden äitien määrä ylitti ansiotyötä tekevien määrän kello 18.30 alkaen, vaikka kotitöihin osallistuminen jatkui

kin aina kello 21.30 asti lähes yhtä yleisenä toimintona kuin päivällä. Kahtena viimeisimpänä ajankohtana (1999 ja 2009) puolestaan useimmat äidit olivat ansiotyössä aamusta iltapäivään, mutta illalla kotityö ja vapaa-aika olivat lähes yhtä hallitsevia aina kello 19.30 asti, jonka jälkeen vapaa-aikaa viettäviä äitejä oli selvästi enemmän kuin kotitöitä tekeviä.

3.2.2 Miesten arkirytmit eri perhevaiheissa

Lapseton nuori pari, mies

Samoin kuin nuorten naisten niin myös nuorten avo- tai avioliitossa olevien, lapsettomien miesten arkirytmit ovat pysyneet hyvin samankaltaisina viimeksi kuluneiden 30 vuoden aikana. Aamusta iltapäivään miesten arkea on hallinnut ansiotyö ja sen jälkeen vapaa-aika. Nuoret miehet tekevät kotitöitä vähän, ja muutos kotityöajassa on viime vuosikymmenten aikana ollut hyvin pieni (ks. liite 1). Nuorten miesten arkirytmit on esitetty kuviossa 7, esimerkkinä vuodet 1979 ja 2009.

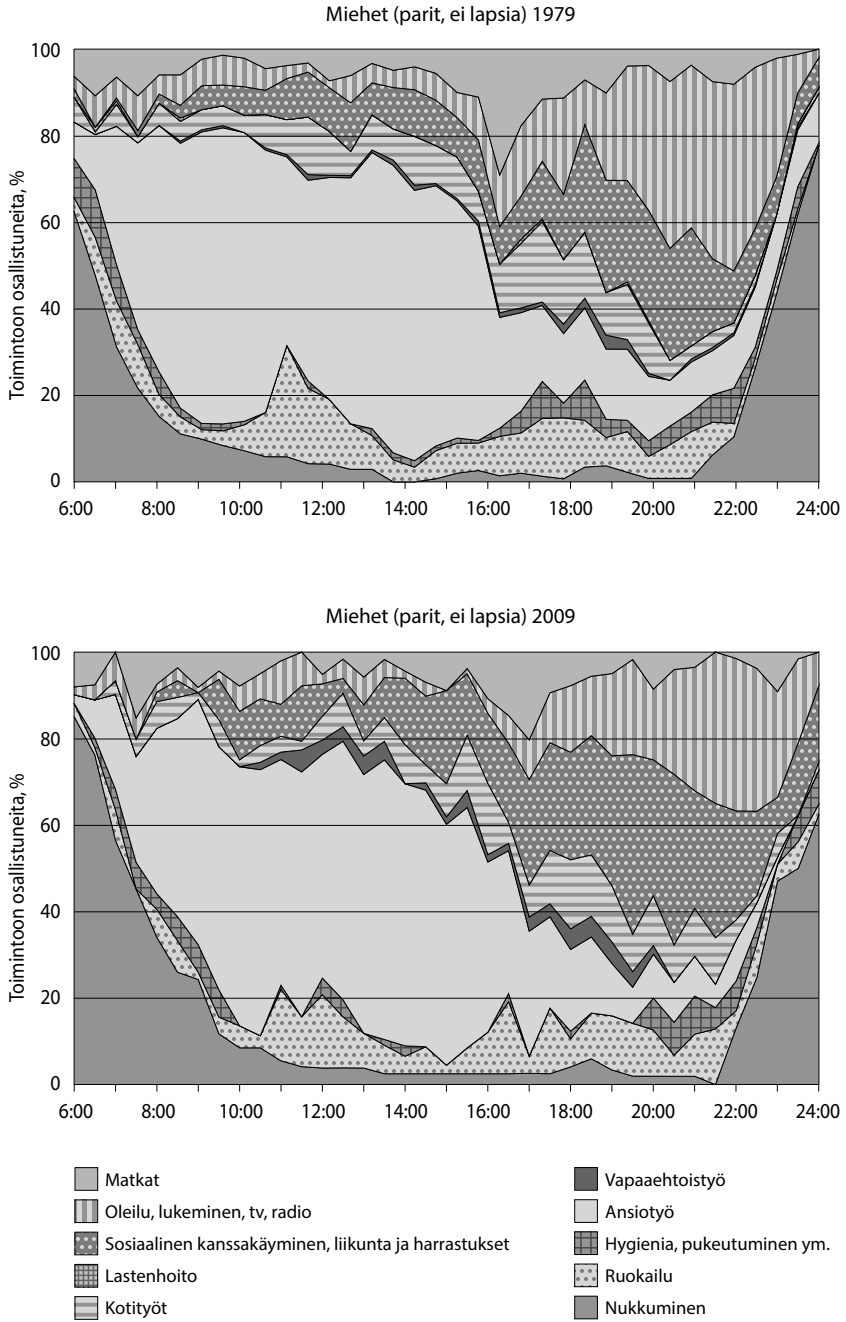
Selkein kollektiivinen ruokailuaika nuorilla miehillä on edelleen lounas, vaikka siihen osallistuneiden määrä kello 11.00 aikaan on selvästi vähentynyt aiemmasta, ja vuonna 2009 kello 12.00 oli jopa hieman suositumpi lounasaika. Ruokailu näyttää siis nuorilla miehilläkin painottuvan aiempaa yleisemmin iltaan, ja päivällisaika ajoittui aiempaa myöhemmäksi, lähinnä kello 17.00 ja 18.00 välille.

Vuosina 1979 ja 1987 nuorten miesten ansiotyön vahvasti kollektiivinen jakso alkoi noin klo 7.30 ja jatkui 15.30 asti. Monet nuorista miehistä aloittivat noin puoli tuntia aiemmin tai lopettivat saman verran myöhemmin. Kahtena viimeisimpänä ajankohtana nuorten miesten tyypillisin työaika on siirtynyt alkamaan noin tuntia myöhemmin (8.30) ja päätymään noin puoli tuntia myöhemmin (16.00). Kuten kuviosta 8 voidaan havaita, niin ansiotyön alkaminen ja päättyminen ajoittuvat nykyisin pidemmälle ajalle kuin vuonna 1979. Kollektiivisuuden lieventyminen saattaa kertoa työaikojen yksilöllistymisestä, mikä voi osittain johtua muutoksista ammattirakenteessa.

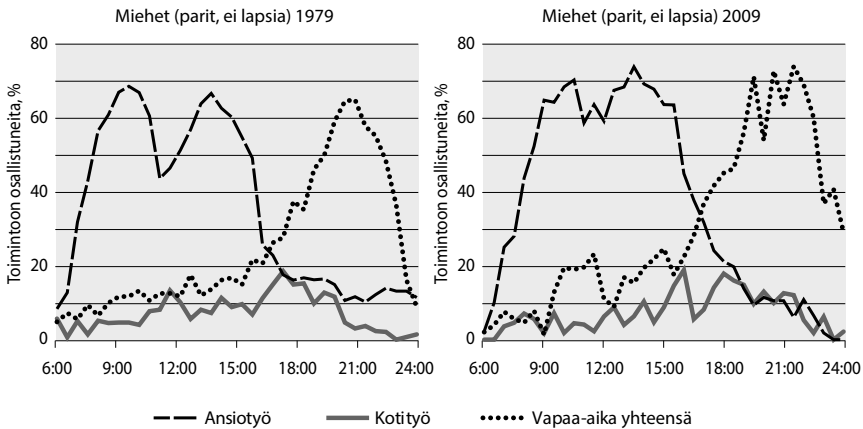
Vapaa-ajan tyypillisimmät ajankohdat ovat nuorilla miehillä niin ikään vähitellen myöhentyneet. Vuonna 1979 kollektiivinen siirtyminen työstä vapaalle ajoittui kello 16.00 ja 16.30 välille, kun se sitä myöhempinä ajankohtina on ajoittunut puolta tuntia myöhemmäksi (kuvio 8). Noin joka kolmas tai useampi nuorista miehistä on viettänyt vapaa-aikaa kaikkina tutkimusajankohtina kello 16.30 lähtien aina myöhäiseen iltaan asti. Lähes 60 % nuorista miehistä on viettänyt vapaa-aikaa kello 19.30–22.00. Yhtä vahvaan kollektiivisuuteen vapaa-ajanvietossa ei yllä mikään muu tarkastelussa mukana ollut ryhmä.

Nuorten miesten kotitöiden tekeminen on pysynyt vähäisenä koko tarkastelujakson ajan. Sitä kuvastaa hyvin se, että kotitöitä tekeviä on kaik-

Kuvio 7. Nuorten miesten arkirytmit vuosina 1979 ja 2009, toimintaan osallistuneet (%) kellonajan mukaan

Kuvio 8. Nuorten miesten ansiotyön, kotityön ja vapaa-ajan rytmit arkipäivinä vuosina 1979 ja 2009, toimintaan osallistuneet (%) kellonajan mukaan

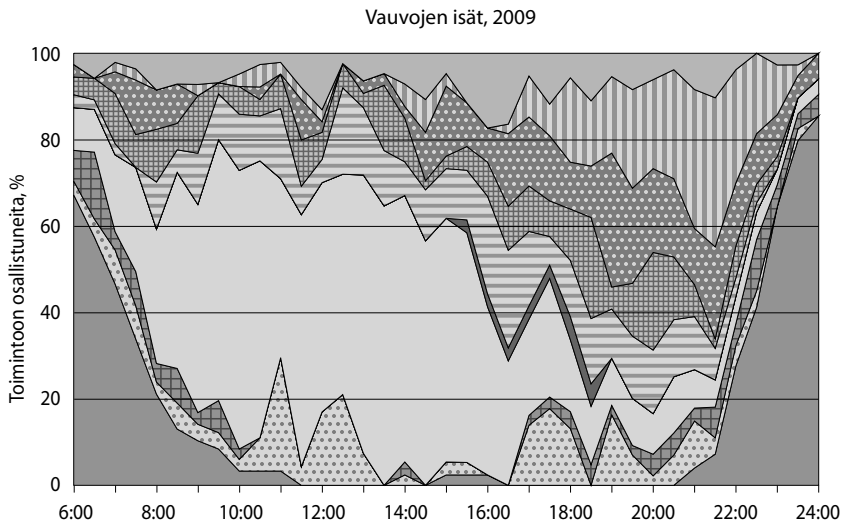
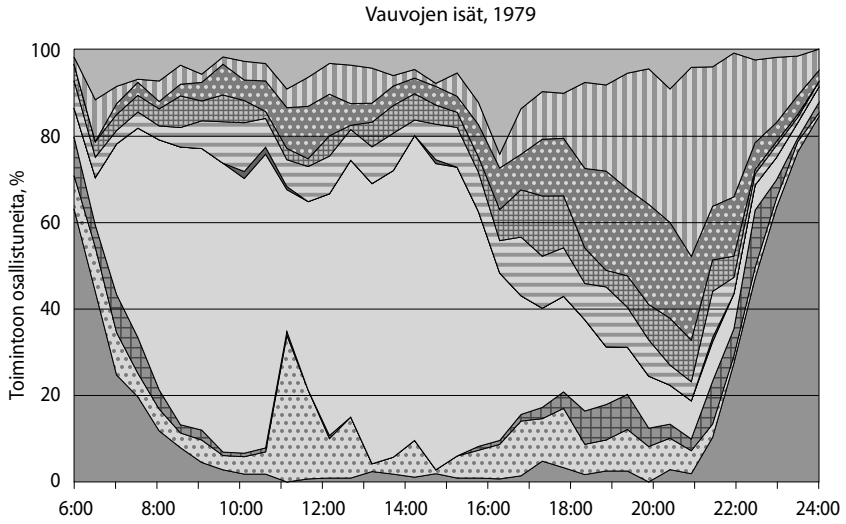
kina päivän ajankohtina vähemmän kuin vapaa-aikaa viettäviä. Vuosina 1979 ja 1987 nuorten miesten selvimmät kotityöjaksot ajoittuivat klo 16.00 ja 18.00 välille. Sitä vastoin vuosina 1999 ja 2009 vähintään 15 % nuorista miehistä osallistui samanaikaisesti kotitöihin ainoastaan illalla, vain muutamana yksittäisenä ajankohtana. Kotitöihin osallistuminen puolestaan on aiemmin painottunut selvemmin iltapäivään, kun taas viimeisimpinä ajankohtina kotityöt ovat aiempaa useammilla jatkuneet yhä myöhempään iltaan.

Vauvan isä

Vauvaperheiden isistä lähes kaikki olivat olleet kokopäiväisessä ansiotyössä, joskin aiempaa useammalla oli vuonna 2009 arkena myös vapaa-päivä (taulukko 2). Se selittänee pitkälti sen, että isät osallistuivat ansiotyöhön aiempina tutkimusajankohtina enemmän kuin viimeisimpinä (kello 6–24 ansiotyöhön osallistuneiden osuus väheni 36 %:sta 32 %:iin). Ansiotyön väheneminen näkyy myös kotitöihin ja lastenhoitoon käytetyn ajan lisääntymisenä (liite 1). Vauvojen isistä 18 % osallistui kotitöihin ja lastenhoitoon vuonna 2009, kun aiemmin osallistujia oli keskimäärin noin 12 %. Vapaa-aikaa viettävien osuus puolestaan on pysynyt lähes ennallaan (18–20 %). Kuviossa 9 on kuvattu vuosien 1979 ja 2009 vauvojen isien arkirytmät.

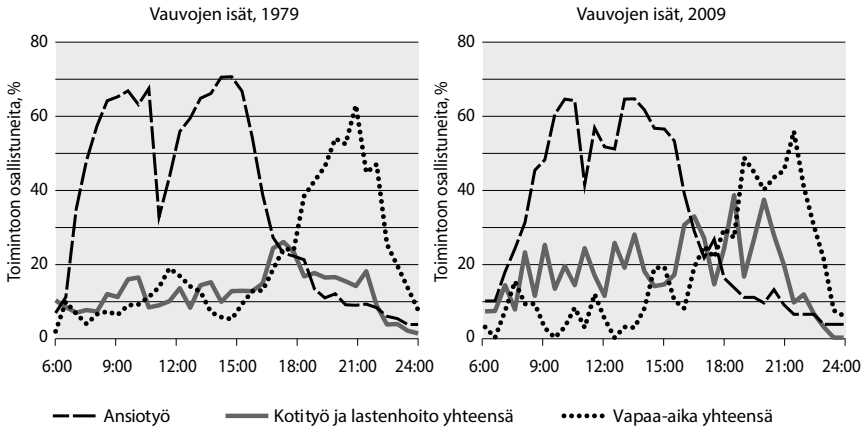
Ruokailuajoista vauvojen isillä on erotettavissa selvimmin lounasaika, joka on tyypillisesti alkanut koko tarkastelujakson kello 11.00. Osallistuminen tuohon aikaan on kuitenkin vähentynyt, ja toinen kollektiivinen lounasaika on vuonna 2009 kello 12.00. Aiempina tutkimusajankohtina ei illalla erottunut selvää kollektiivista ruokailuaikaa, kun taas nykyisin yli 15 %

Kuvio 9. Vauvojen isien arkirytmit vuosina 1979 ja 2009, toimintaan osallistuneet (%) kellonajan mukaan

Matkat	Vapaaehtoistyö
Oleilu, lukeminen, tv, radio	Ansiotyö
Sosiaalinen kanssakäyminen, liikunta ja harrastukset	Hygienia, pukeutuminen ym.
Lastenhoito	Ruokailu
Kotityöt	Nukkuminen

Kuvio 10. Vauvojen isien ansiotyön, kotityön ja vapaa-ajan rytmit arkipäivinä vuosina 1979 ja 2009, toimintaan osallistuneet (%) kellonajan mukaan

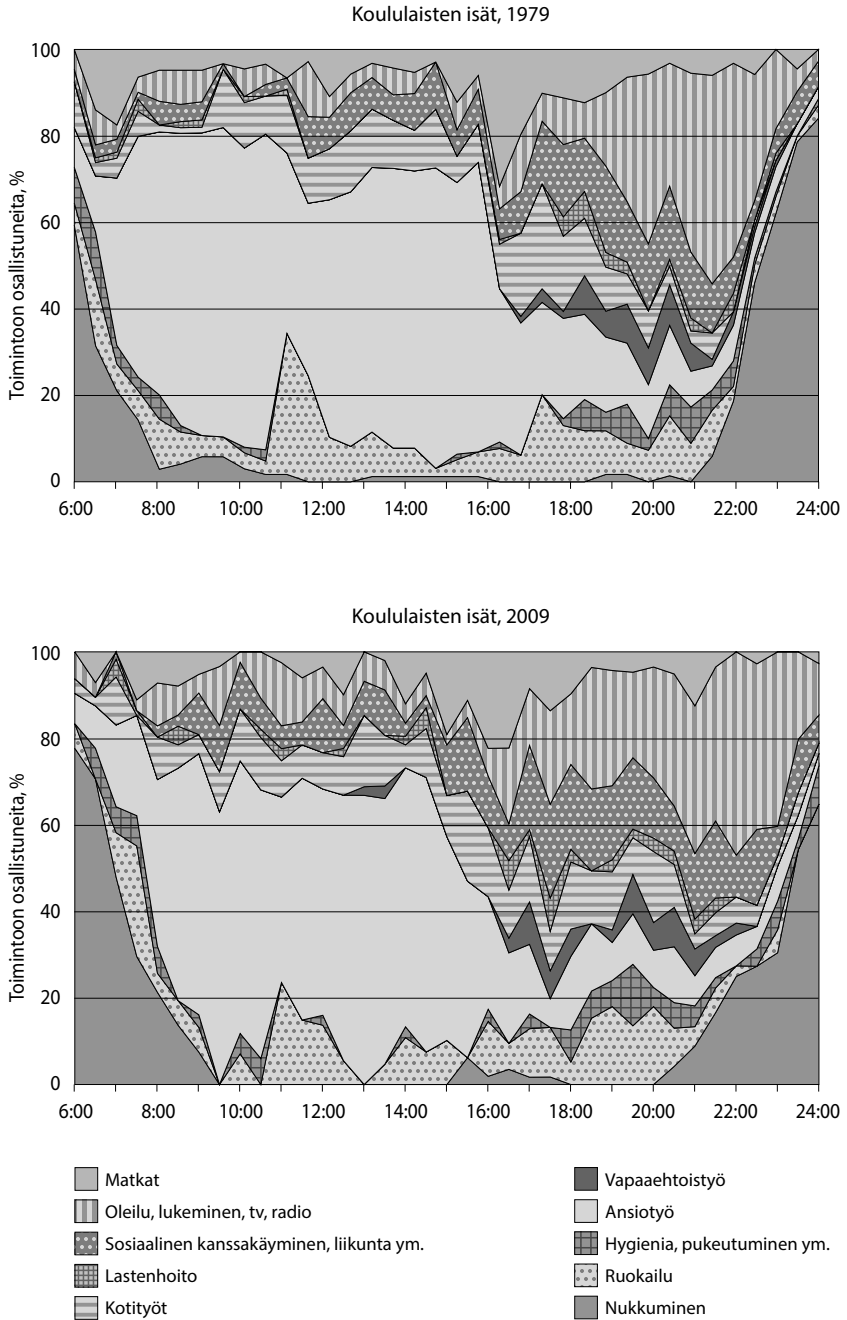
isistä ruokailee kello 17.30 aikaan ja yhtä moni kello 19.00 aikaan. Näin ollen voidaan todeta myös vauvojen isien tyypillisten ruokailuaikojen painottuvan aiempaa myöhäisemmäksi.

Niin ikään ansiotyön ajankohta on muiden tapaan vauvojen isilläkin myöhentynyt vähitellen vuodesta 1979. Tuolloin yli 40 % isistä oli ansiotyössä jo kello 7.30, kun vuonna 2009 yhtä suuri osa isistä oli töissä vasta tuntia myöhemmin. Isien kollektiivinen työaikajakso on myös lyhentynyt, sillä ansiotyö päättyy useimmilla noin kello 16.00 (kuvio 10) kuten aiemminkin.

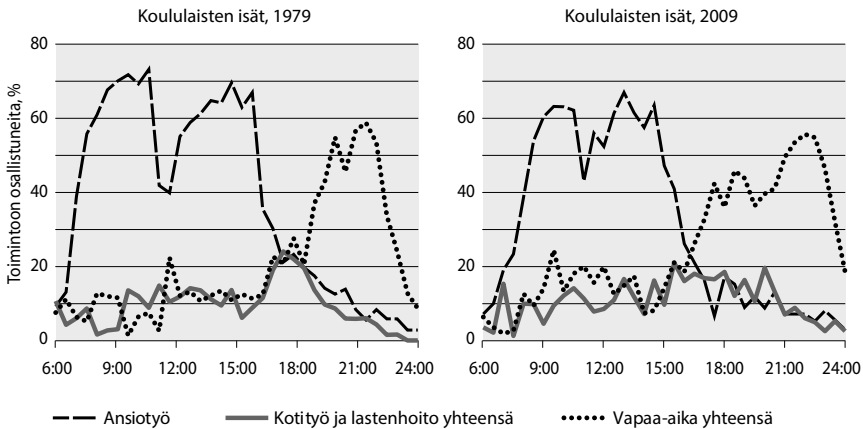
Kotityöt ja lastenhoito keskittyivät isillä aiempina tutkimusajankohdina selvemmin iltapäivään, ansiotöiden jälkeen, kun taas viimeisimpinä ajankohtina (1999 ja 2009) niitä on ollut suhteellisen monella pitkin päivää, mikä johtuu siitä, että aiempaa useammalla isällä oli loma- tai vanhempainvapaapäivä. Kuitenkin tyypillisin kotitöiden ajankohta oli edelleen kello 16 jälkeen. Kuvio 10 osoittaa kotitöihin ja lasten hoitoon osallistumisen yleistymisen ja tuo esiin, miten lähes koko päivän aiempaa useammat isät tekivät vuonna 2009 kotitöitä ja hoitivat lasta. Vuonna 2009 kello 8.00–21.00 keskimäärin 22 % isistä teki kotitöitä tai hoiti lasta, kun taas aiempina vuosina samaan aikaan niihin töihin osallistui keskimäärin vain 14 % isistä.

Isien vapaa-ajan vietto painottuu tyypillisesti iltaan kello 18.00 jälkeen. Vuonna 2009 kotityö ja lastenhoito kilpailevat vapaa-ajan kanssa ajankäytöstä aiempaa tasaveroisemmin, joten siirtymä ansiotyöstä vapaa-ajanviettoon ei ole enää yhtä suoraviivainen kuin aiempina tutkimusajankohdina. Samalla kollektiivisuus vapaa-ajan vietossa on lieventynyt. Kuten isien ansiotyön, myös heidän vahvasti kollektiivisen vapaa-aikansa ajankohta on myöhentynyt aiemmasta.

Kuvio 11. Koululaisten isien arkirytmit vuosina 1979 ja 2009, toimintaan osallistuneet (%) kellonajan mukaan

Kuvio 12. Koululaisten isien ansiotyön, kotityön ja vapaa-ajan rytmit arkipäivinä vuosina 1979 ja 2009, toimintaan osallistuneet (%) kellonajan mukaan

Tarkasteltavien vuosien välillä ero vauvojen isien kotitöiden ja lastenhoidon ajoittumisessa arkeen on selvempi kuin vapaa-ajan tai ansiotyön ajoittumisessa. Vapaa-ajan ja ansiotyön kollektiiviset ajankohdat ovat myöhentyneet, kun taas kotitöiden tekeminen jakaantuu yhä useammalla isällä pitkin päivää.

Koululaisten isä

Koululaisten äitien tapaan kaikki koululaisten isät kävivät ansiotyössä. Isistä lähes kaikki olivat kokopäivätyössä, ja heidän arkipäivänsä jakaantui selvästi aamusta iltapäivään ansiotyöhön. Sen jälkeen heillä alkoi vapaa-aika, joka jatkui nukkumaan menoon asti. Vahvasti kollektiivisiä jaksosia oli sekä ansiotyössä että vapaa-ajan vietossa. Kotityötä isillä on ollut suhteellisen vähän ja vain harvoin edes lievästi kollektiivisena. Muutokset koululaisten isien arkirytmisissä 30 vuoden aikana ovat olleet melko pieniä ja ilmenevät lähinnä toimintojen ajankohdan myöhentymisenä. Näin ollen myös muiden vuosien arkirytmit ovat hyvin samanlaisia kuin kuviossa 11, jossa on kuvattu vuosien 1979 ja 2009 arkirytmit.

Koululaisten isillä lounasaika on koko tarkastelujakson ajan erottunut selvästi kello 11.00 aikaan, joskin siihen osallistujat ovat hieman vähentyneet ja puolestaan illan ruokailuun osallistujat ovat lisääntyneet. Illan tyyppillinen ruokailuaika oli myös koululaisten isillä siirtynyt myöhemmäksi. Päinvastoin kuin muilla tarkasteltavilla ryhmillä, isien aamiaisaika erottui vuonna 2009 aiempaa selvemmin. Tuolloin kello 7.30 joka neljäs isä söi aamupalaa, kun aiempina ajankohtina noin 12 % isistä söi jo kello 6.30 ja yhtä suuri osa kello 7.00.

Noin joka toisella koululaisten isällä ansiotyö alkoi vuonna 1979 kello 7.30 mennessä ja päättyi 15.30. Samaan aikaan päättyi muinakin vuosina

vahvasti kollektiivinen ansiotyöjakso, mutta lievästi kollektiivinen jakso on muina tutkimusajankohtina jatkunut useimmiten 18.30 asti. Vahvasti kollektiivinen jakso on vähitellen lyhentynyt noin tunnilla aamusta ja puolella tunnilla illasta vuoteen 2009. Koululaisten isien ansiotyö on siis ajoittunut pidemmälle jaksolle siten, että erityisesti varhain aamulla ja kello 16.00 jälkeen iltapäivällä ansiotyössä on ollut vähemmän isiä kuin aiemmin (kuvio 12).

Kotityöhön osallistuneiden isien osuus koko päivän aikana on viime vuosikymmeninä kasvanut. Lievästi kollektiivinen kotityöjakso on samalla vähitellen pidentynyt, eikä se enää keskity yhtä selkeästi iltapäivään kuin vuosina 1979 ja 1987. Muutos kotitöiden ja lastenhoidon ajoittumisessa on siis samankaltainen kuin nuorilla miehillä ja vauvojen isillä (vrt. kuviot 8 ja 10). Kotitöihin osallistuminen on koululaisten isillä vähäisempää kuin vauvojen isillä, ja lähes koko päivän ajan koululaisten isistä useampi osallistuu vapaa-ajanviettoon kuin kotitöihin. Heidän rytmensä muistuttaa siis enemmän nuorten miesten rytmiä kuin vauvojen isien sidotumpaa rytmiä.

Isien osallistuminen vapaa-aikaan on vaihdellut hieman eri ajankohdina. Suuntauksena on kuitenkin ollut, että vahvasti kollektiivinen vapaa-ajanjakso koululaisten isillä on pidentynyt vähitellen vuoden 1979 noin neljästä tunnista (kello 18.30–22.30) vuoden 2009 noin kuuteen ja puoleen tuntiin (17.00–23.30).

Kuten muilla ryhmillä, myös koululaisten isillä toiminnot ajoittuvat nykyisin pidemmälle ajanjaksolle ja myöhemmäksi kuin aiemmin ja kollektiivisuus on lieventynyt.

4 Arkirytmien muutosten yhteenveto ja pohdintaa

Ajankäytön rytmikuviot (kuviot 1–12) havainnollistavat hyvin toimintojen tyypillisiä ajankohtia päivässä ja kuvaavat tyypillistä päivän kulkua paremmin kuin pelkät ajankäyttötiedot.

Yhteenvetona voidaan karkeasti yleistää, että toimintojen ajoittuminen päivään (ruokailut, ansiotyö, kotityö ja vapaa-aika) on vuosien kuluessa myöhentynyt ja kollektiiviset jaksot ovat lyhentyneet ja heikentyneet. Ansiotyö rytmittää vahvasti päivää, ja ilmeisesti työaikojen joustot ja mahdollisesti myös ammattirakenteen muutokset näkyvät liukumina ansiotyön alkamis- ja päättymisajankohdissa, joten nykyisin selvästi erottuvat kollektiiviset ansiotyöjaksot ovat aiempaa lyhyemmät. Rytmien valossa ajankäyttö näyttää siis yksilöllistyneen. Päivän aterioiden ajankohdat ovat niin ikään myöhentyneet, ja aiempaa useammilla ateriointi painottuu iltaan, eivätkä lounasaika tai muut ruokailuajat enää erotu yhtä selvästi kuin aiemmin. Edellä kuvatut muutokset noudattavat yleistä suuntausta toimintojen myöhentymisestä (vrt. Pääkkönen & Hanifi, 2010) sekä aiempaa yksilöllisemmästä ajankäytöstä. Osa muutoksista voi osittain johtua aineiston eri-

laisista keruutavoista vuosina 1979 ja 1987 verrattuna vuosien 1999 ja 2009 aineistoihin (ks. luku 3.2 tämä teos), mutta keruutavan vaikutus tuskin on ollut merkittävä.

Tarkastelluista ryhmistä lapsettomien nuorien parien, samoin kuin koululaisten isien toimintojen ajoittuminen oli muuttunut vain vähän. Sitä vastoin vauvojen vanhempien ja koululaisten äitien arkirytmit ovat muuttuneet enemmän. Suurimpana syynä muutokseen näyttävät olevan muutokset ansiotyöhön osallistumisessa. Sekä vauvojen että kouluikäisten äideillä ansiotyö on vähentynyt; sen sijaan kotityötä ja erityisesti lastenhoitoa on aiempaa enemmän (kuviot 4 ja 6). Myös vauvojen isillä ansiotyö on vähentynyt ja lastenhoito sekä kotityöt ovat lisääntyneet (kuvio 10); sitä vastoin nuorilla miehillä ja koululaisten isillä ansiotyöhön osallistumisen väheneminen on korvautunut pikemminkin vapaa-ajalla (kuviot 8 ja 12). Vauvojen äideillä muutosta korostaa aineiston rajaus, jossa vain perheet, joissa alle 2-vuotias hoidettiin kotona, olivat mukana. On kuitenkin huomattava, että menettelyllä tarkastelun ulkopuolelle rajautui alle 15 % vauvaperheistä, joten se ei kovin merkittävästi selitä muutosta.

Kuten monissa muissa tutkimuksissa, myös tässä havaittiin lastenhoitoajan kasvaneen erityisesti vauvaperheissä. Merkittävänä syynä lieinee perhevapaiden yleistyminen, ja suurin muutos on tapahtunut nimenomaan tällä vuosituohannella. Pidetäänkö lapsia aiempaa tärkeämpänä ja siksi heitä hoidetaan entistä enemmän? Lastenhoidon arvostuksen lisääntyminen saattaa vaikuttaa myös siten, että nykyisin lastenhoito kirjataan herkemmin päätoiminnoksi ja muut samanaikaiset toiminnot sivutoiminnoiksi. Aineistoista ei voinut vertailla sivutoimintoja, joita erityisesti aiempina vuosina ei ole kovin systemaattisesti merkitty ajankäyttöpäiväkirjoihin, joten tarkastelussa olivat vain päätoiminnot. Lastenhoitoa esiintyy muiden tutkimusten mukaan runsaasti sivutoimisena (Smith & Craig, 2009; Miettinen & Rotkirch, 2012, s. 78–79).

Ajankäytön ja arkirytmien perusteella vanhemmille jää vapaa-aikaa vähemmän ja se hajaantuu enemmän kuin lapsettomilla nuorilla pareilla. Vanhempien ajankäyttö on sidotumpaa kuin lapsettomilla, sillä lapsen tarpeet määrittävät pitkälti vanhempien toimintoja (Southerton, 2006). Vauvojen vanhemmilla kotitöitä ja lapsenhoitoa on molemmilla paljon ja isillä myös ansiotyötä. Samoin on tilanne ansiotyössä käyvillä koululaisten vanhemmilla. Ovatko vanhemmat siksi kiireisempiä kuin nuoret lapsettomat parit? Kiireisyyden kokemista on tutkittu ajankäyttötutkimukseen liittyvässä haastattelussa. Vauvan tai koululaisen isistä useammat kuin nuorista miehistä kokivat vuonna 2009 olevansa jatkuvasti kiireisiä. Sitä vastoin koululaisten äidit ja nuoret naiset kokivat kiireisyyttä yleisemmin kuin vauvojen äidit, joista juuri kukaan ei kokenut itseään jatkuvasti kiireiseksi. Juuri kouluikäisten äitien ikäluokasta muita suurempi osa onkin valinnut osa-aikatyön, jotta voi hoitaa lapsiaan (STM, 2013, s. 16) ja ilmeisesti siten vähentää kiirettä ja keventää työtaakkaansa.

Kokonaistyöajan ja arkirytmien perusteella oli yllättävää, että niitä, jotka eivät kokeneet kiirettä juuri lainkaan, oli enemmän vauvojen vanhemmissa kuin lapsettomissa pareissa. Sitä vastoin koululaisten vanhempien kiireen tuntemukset olivat odotettuja. Mahdollisesti vauvojen vanhemmat kokevat voivansa vaikuttaa ajankäyttöön enemmän kuin lapsettomat työssä käyvät parit tai koululaisten vanhemmat. Myös Miettisen ja Rotkirchin (2012, s. 30) mukaan kotona olevien pienten lasten äitien kiireen kokeminen oli harvinaisempaa kuin työssäkäyvien. Työssäkäyvillä puolestaan sekä oma että puolison pitkä työpäivä olivat yhteydessä kiireen kokemiseen (Miettinen & Rotkirch, 2012, s. 30). Kiire kuvaa ainakin josain määrin sitä, miten stressaavaa tai pakkotahtista tekeminen on. Muiden laatimien aikataulujen yhteensovittaminen on Jalaksen (2011) mukaan usein se, mikä aiheuttaa aikapainetta ja kiirettä. Näin lienee ainakin koululaisten vanhemmilla. Vauvan hoito puolestaan saattaa olla niin antoisaa, että siinä lapsen tarpeiden määräämä pakkotahti ei haittaa, eikä kiireen tuntua synny, jos ei yritä samanaikaisesti tehdä monia muita asioita, vaan toimii useimmiten vauvan ehdoilla (Aalto & Varjonen, 2012). Myös muissa tutkimuksissa on havaittu, että lasten hoitoa ja kasvatusta pidetään muita kotitöitä miellyttävämpänä ja sitä motivoi investointi lapsen tulevaisuuteen (Bianchi, 2011; Österbacka ym., 2012).

Miesten ja naisten välinen tasa-arvo kotitöiden jaossa on keskimäärin lisääntynyt (Pääkkönen & Hanifi, 2011). Lisäksi sekä miesten että naisten asenteet puolisoiden työnjakoa kohtaan ovat tällä vuosituhanella muuttuneet yhä selvemmin tasa-arvoa kannattavaksi (Oinas, 2010). Viimeisimmän tasa-arvobarometrin (Kiianmaa, 2012) mukaan lähes 90 % suomalaisista suhtautui kielteisesti väittämään ”on oikein, että se puoliso, jolla on pienempi palkka, tekee suurimman osan kotitöistä”. Yhtä monen mielestä ”miesten tulisi osallistua nykyistä aktiivisemmin lastensa hoitoon ja kasvatukseen”. Tasa-arvoista asennetta kuvaa myös se, että sekä miehet että naiset pitävät aikaisempaa harvemmin miestä ensisijaisesti vastuullisena perheen toimeentulosta. (Kiianmaa, 2012.) Ajankäyttöaineiston perusteella näyttää kuitenkin siltä, että käytännön tilanteissa, erityisesti lapsiperheissä, kotityöt kasautuvat edelleen helpommin naiselle ja ansiotyöt miehelle. Tasa-arvo on kuitenkin edistynyt siten, että äidin tapaan myös isän rytmi on muuttunut sidotummaksi vauvan syntymän jälkeen.

- AALTO, K. & VARJONEN, J. (2005). Hoituuko kaksi lasta samalla kuin yksi? Kotityöaika eri kokoisissa perheissä. Teoksessa H. Pääkkönen (toim.), *Perheiden ajankäyttö* (s. 19–40). Helsinki: Tilastokeskus.
- VARJONEN, J. & AALTO, K. (2010). *Kotitalouksien palkaton tuotanto ja ostopalvelujen käyttö* (Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 2/2010). Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- AALTO, K. & VARJONEN, J. (2012). Ajankäytön rytmit arjen kuvaajana. Teoksessa M. Lammi, M. Pantzar, & T. Koivunen (toim.), *Arjen kartat ja rytmit* (Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosisikirja 2012) (s. 35–63). Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- BAXTER, J., HEWITT, B. & HAYNES, M. (2008). Life Course Transitions and Housework: Marriage, Parenthood, and Time on Housework. *Journal of Marriage and Family*, 70, 259–72.
- BIANCHI, S. M. (2011). Family change and time allocation in American families. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 638(1), 21–44.
- BIANCHI, S. M., ROBINSON, J. P. & MILKIE, M. A. (2006). *Changing rhythms of American family life*. New York, NY: Russel Sage Foundation.
- BIANCHI, S. M., SAYER, L. C., MILKIE, M. A. & ROBINSON, J. P. (2012). Housework: Who did, does or will do it, and how much does it matter? *Social Forces* 91(1), 55–63.
- CRAIG, L. & MULLAN, K. (2010). Parenthood, Gender and Work-Family Time in the United States, Australia, Italy, France, and Denmark. *Journal of Marriage and Family*, 72, 1344–1361.
- CRAIG, L. & SAWRIKAR, P. (2009). Work and family: Does the (gender) balance change as children grow? *Gender, Work and Organization*, 16, 684–709.
- Eurostat (2014). Tietokantataulukot: *Part-time employment as percentage of the total employment, by sex, age and nationality (%)*. Last update: 10-04-2014. Haettu 22.4.2014 osoitteesta <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/>
- GJERDINGEN, D. K. & CENTER, B. A. (2005). First-time parents' postpartum changes in employment, childcare, and housework responsibilities. *Social Science Research*, 34, 103–116.
- HAATAJA, A. (2009). *Fathers' use of paternity and parental leave in the Nordic countries*. Online working papers 2/2009. Helsinki: The Social Insurance Institution of Finland (Kela). Haettu 21.2.2012 osoitteesta www.kela.fi/research
- HIILAMO, H. (2006). *Akantappolaista isäkiintiöön. Perhepolitiikan pitkä linja Suomessa ja Ruotsissa*. Helsinki: Stakes.
- JALAS, M. (2011). Kiireestä, kellosta ja kalenterista. Teoksessa L. C. Andersson, I. Hetemäki, R. Mustonen & A. Sihvola (toim.), *Kaikki irti arjesta* (s. 195–218). Helsinki: Gaudeamus.
- Kela (2011). *Kelan perhe-etuustilasto 2009*. Helsinki: Kansaneläkelaitos, tilastoryhmä.
- Kela (2013). *Uusi isyysvapaa 1.1.2013 alkaen*. Haettu 12.3.2013 osoitteesta <http://uudistuva.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/net/181212133035hl>
- KIIANMAA, N. (2012). *Tasa-arvobarometri 2012*. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:23.) Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- KÜHHIRT, M. (2011). Childbirth and the Long-Term Division of Labour Within Couples: How Do Substitution, Bargaining Power, and Norms Affect Parents' Time Allocation in West Germany? *European Sociological Review*, doi: 10.1093/esr/jcr026
- LAMMI-TASKULA, J., SALMI, M. & PARRUKOSKI, S. (2009). *Työ, perhe ja tasa-arvo* (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 55). Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- MIETTINEN, A. & ROTKIRCH, A. (2012). *Yhteistä aikaa etsimässä. Lapsiperheiden ajankäyttö 2000-luvulla* (Katsauksia E 42/2012). Perhebarometri 2012. Väestötutkimuslaitos. Helsinki: Väestöliitto.
- NIEMI, I. & PÄÄKKÖNEN, H. (2001). *Ajankäytön muutokset 1990-luvulla*. Kulttuuri ja media 2001:6. Helsinki: Tilastokeskus.
- OINAS, T. (2010). *Sukupuolten välinen kotityönjako kahden ansaitsijan perheissä* (Jyväskylän studies in education, psychology and social research 402). Jyväskylän yliopisto.
- PAAJANEN, P. (2005). *Eri teitä vanhemmuuteen - kaksikymppisenä ja kolmekymppisenä lapsen saaneiden näkemyksiä perheellistymisestä ja vanhemmuudesta* (Katsauksia E 21/2005). Perhebarometri 2005. Väestötutkimuslaitos. Helsinki: Väestöliitto.

- PÄÄKKÖNEN, H., & HANIFI, R. (2011). *Ajankäytön muutokset 2000-luvulla*. (Elinolot.) Helsinki: Tilastokeskus.
- RAIJAS, A., & SAILIO, M. (2012). Arjen ristiriitoja pikkulapsiperheissä. Nettikeskustelun analyysi. *Janus*, 20, 316–333.
- RAIJAS, A., & VARJONEN, J. (2007). ”Minä vastaan vaatteista, sinä autosta.” Muuttuuko kotitöiden jakaminen suomalaisissa lapsiperheissä? *Janus*, 15, 261–279.
- SCHNEIDER, N. F. (2010). Family and parenthood in contemporary Europe: Sociological considerations and their political implications. *Family Science*, 1, 135–143.
- SMITH, J. P., & CRAIG, L. (2009). *The time use of new mothers – what does it tell us about time use methodologies?* Australian Centre for Economic Research on Health, Research Report No. 4, April 2009. Haettu 10.6.2013 osoitteesta http://www.acerh.edu.au/publications/ACERH_RR5.pdf
- SOUTHERTON (2006). Analysing the temporal organization of daily life: social constraints, practices and their allocation. *Sociology*, 40(3): 435–454. DOI:10.1177/0038038506063668.
- STM (2013). Kotihoidon tuen ja lasten hoitojärjestelmän joustavuuden edistämistä selvittävän työryhmän muistio (*Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita* 2013:4). Helsinki. Haettu 10.6.2013 osoitteesta http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-25727.pdf
- SUTELA, H. (2012). Aikuisuuteen siirtymisen ehdot muuttuvat. *Hyvinvointikatsaus* 23(1), 34–39.
- SÄNTTI, R., OTVA, R.-A., & KILPIÖ, E. (1982). *Palkaton kotityö: ajankäyttö ja arvo. Kotityötutkimus. Osa VIII* (SVT Sosiaalisia erikoistutkimuksia XXXII: 78). Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Tutkimusosasto.
- Tilastokeskus (2010). *Tietoja viestintätekniikan käyttöä. Internet vuorovaikutuksen välineenä*. Haettu 20.3.2012 osoitteesta http://www.stat.fi/til/sutivi/2010/sutivi_2010_2010-10-26_fi.pdf
- Tilastokeskus (2011a). *Väestö- ja kuolemansytilastot*. Haettu 26.3.2012 osoitteesta http://www.stat.fi/til/ssaaty/2011/ssaaty_2011_2012-04-20_kuv_001_fi.html
- Tilastokeskus (2011b). Perheet ja työ vuonna 2011. *Työvoimatutkimus 2011*. SVT. Haettu 26.3.2012 osoitteesta http://www.stat.fi/til/tyti/2011/14/tyti_2011_14_2012-09-11_kat_003_fi.html
- Tilastokeskus (2011c). *Työvoimatutkimus*. Maaliskuu 2011. SVT. Haettu 26.3.2012 osoitteesta http://www.stat.fi/til/tyti/2011/03/tyti_2011_03_2011-04-28_tie_001_fi.html
- THL (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos) (2011). *Lasten päivähoido 2010*. Tilastoraportti 46/2011. Haettu 26.3.2012 osoitteesta <http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastenpaivahoti.htm>
- VAARANEN, H. (2006). Kevytsuhde nuorten aikuisten parisuhteen muotona. *Nuorisotutkimus* 4/2006.
- VARJONEN, J. & Aalto, K. (2005). Kotitaloustuotannon pitkä marssi tilastoihin. Teoksessa J. Leskinen, H. Hallman, M. Isoniemi, L. Perälä, T. Pohjoisaho, E. Pylvänäinen (toim.), *Vox consumptoris – kuluttajan ääni* (Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2005) (s. 1–22). Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- VARJONEN, J. & AALTO, K. (2010). *Kotitalouksien palkaton tuotanto ja ostopalvelujen käyttö* (Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 2/2010). Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- VARJONEN, S. (2011). *Äidin hoiva, jaettu vanhemmuus – ja vapaus valita. Perhevapaiden uudistamisen argumentointi 1970-luvulta 2000-luvulle* (Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 118). Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- VÄLIMÄKI, A.-L., & RAUHALA, P.-L. (2000). Lasten päivähoidon taipuminen yhteiskunnallisiin muiruksiin Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka*, 65, 387–405.
- ÖSTERBACKA, E., MERTZ, J., & ZICK, C.D. (2012). Human capital investments in children – A comparative analysis of the role of parent-child shared time in selected countries. *Electronic International Journal of Time Use Research*. 9(1), 120–143. Haettu 20.3.2012 osoitteesta <http://www.eijtur.org/pdf/volumes/eIJTUR-9-1.pdf>

Liite 1

Taulukko 5. Ajankäyttö sukupuolen ja perhevaiheen mukaan vuosina 1987, 1999 ja 2009 (tuntia, minuuttia vuorokaudessa)

Perhevaihe	Sukupuoli	Miehet			Naiset		
	Ajankohta	1987	1999	2009	1987	1999	2009
	Toiminto	t,min/vrk	t,min/vrk	t,min/vrk	t,min/vrk	t,min/vrk	t,min/vrk
Koko väestö, 10–64-v.	Kotityöt yhteensä	2,15	2,27	2,33	3,50	3,47	3,41
Ei lapsia, 25–34-v. parit, työssä	Kotityöt	1,57	1,38	1,22	2,47	2,23	2,29
Lapsi alle 2-vuotias	Muut kotityöt	1,45	1,22	2,08	3,33	3,36	2,42
	Lastenhoito	1,09	1,13	1,46	3,59	4,16	5,12
Lapsia, nuorin 7–9-v.	Muut kotityöt	2,03	2,32	1,51	3,57	4,03	2,54
	Lastenhoito	0,14	0,11	0,28	0,26	0,28	0,59
Koko väestö, 10–64-v.	Ansiotyö	4,06	3,26	2,48	2,39	2,15	2,08
Ei lapsia, 25–34-v. parit, työssä	Ansiotyö	6,06	5,10	4,19	4,41	5,13	4,34
Lapsi alle 2-vuotias	Ansiotyö	5,27	5,23	4,15	1,47	0,22	0,28
Lapsia, nuorin 7–9-v.	Ansiotyö	5,51	6,04	4,25	4,57	4,40	3,55
Koko väestö, 10–64-v.	Vapaa-aika	6,29	6,42	7,01	6,13	6,18	6,20
Ei lapsia, 25–34-v. parit, työssä	Vapaa-aika	5,46	6,22	6,10	5,56	5,29	5,16
Lapsi alle 2-vuotias	Vapaa-aika	4,50	4,55	4,15	4,34	4,50	4,05
Lapsia, nuorin 7–9-v.	Vapaa-aika	5,22	5,02	5,67	4,31	4,19	4,17